

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΓΙΑ

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο Πειραιά

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»**

**Νησιωτικότητα και εδαφική συνοχή.
Συγκριτική αξιολόγηση της Π.Ν. Αιγαίου,
και του Δήμου Νάξου & Μικρών Κυκλάδων.
Δυο μοναδικότητες στον *Καλλικράτη*.**

Πράσιнос Ανδρέας

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2017

Department of Political Studies and International Relations - University of Peloponnese

Department of Economics - Democritus University of Thrace

Department of Economics - Aristotle University of Thessaloniki

Department of Business Administration - University of Piraeus

Interuniversity Interdepartmental

Master Program in

«Local and Regional Government and Development»

Insularity and territorial cohesion.

Comparative evaluation of the Region of South Aegean (PNA), and the Municipality of Naxos & Small Cyclades .

Two unique cases in *Kallikratis* program

Prasinos Andreas

Athens, September 2017

*Στην μνήμη του εργάτη πατέρα μου
για τα ηθικά εφόδια
που απλόχερα μου πρόσφερε ...*

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες στον επιβλέποντα Καθηγητή μου Πρύτανη του Πανεπιστημίου Πειραιώς και εξαιρετικό άνθρωπο και *δάσκαλο ζωής* **κο Άγγελο Κότιο**, για την αποτελεσματική του παρέμβαση ιδιαίτερα στα τελικά στάδια συγγραφής της παρούσης εργασίας και εν γένει για την συνολικά πολύτιμη καθοδήγηση που μου παρείχε απρόσκοπτα.

Επίσης, πολλές ευχαριστίες στον **Δρ. Κουτουλάκη Εμμανουήλ**, που με το πάθος του νέου επιστήμονα και εμπνευσμένος από ένα σοφό δάσκαλο, όχι μόνο καθοδήγησε με *ήρεμη δύναμη* την παρούσα μελέτη αλλά μου μετέδιδε κάθε στιγμή το πάθος της γνώσης.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στα παιδιά μου **Ζαννή και Μάξιμο**, που μέσα από το βλέμμα τους έπαιρνα δύναμη για την ολοκλήρωση αυτού του πονήματος.

Περίληψη

Με την εφαρμογή της «Νέας Αρχιτεκτονικής της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης» πρόγραμμα «Καλλικράτης» έγινε η συνένωση της πρώην Νομαρχίας Κυκλάδων με την πρώην Νομαρχία Δωδεκάνησου και δημιουργήσαν την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (Π.Ν.Α). Έχουν όμως κοινά προβλήματα (Μεταναστευτικό -Ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις - *Νησιωτικότητα*)τα παραμεθόρια νησιά (Κάλυμνο, Κως κ.λπ.) με περισσότερο από 200 ν. μ. απόσταση από την Αττική με τα νησιά που απέχουν από τις ακτές Αττικής μόνο 14-30 ν.μ. όπως π.χ. η Τζια-Κύθνο. Ταυτόχρονα στις Κυκλάδες τα μικρά νησιά της Άγονης Γραμμής (Κουφονήσι – Δονούσα – Σχοινούσα – Ηράκλεια) συνενώθηκαν με τον ισχυρό δήμο Νάξου δημιουργώντας τον νέο δήμο Νάξου και μικρών Κυκλάδων.

όμως μετά την πάροδο επτά (7) ετών από την εφαρμογή αυτών των δυο μοναδικών περιπτώσεων κατά την εφαρμογή του «Καλλικράτη», πως διαμορφώνεται η σημερινή γεωπολιτική και κοινωνικοοικονομική παρουσία της Αυτοδιοίκησης στην ακριτική και στην κεντρική περιοχή του Αιγαίου αντίστοιχα;

Με όπλο την «*Νησιωτικότητα*» και την συγκριτική αξιολόγηση επιπέδου ανάπτυξης των δυο αυτών πολύ σημαντικών νησιωτικών περιοχών της Ελλάδας θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα προτείνοντας ταυτόχρονα κάποιες άμεσες παρεμβάσεις ώστε η Π.Ν.Α να διαδραματίσει τον σημαντικό της ρόλο όχι μόνο στο κεντρικό Αιγαίο αλλά και στα Νοτιοανατολικά σύνορα της Ελλάδας και της Ευρώπης ταυτόχρονα .

Abstract: After the implementation of the "New Architecture of Local Government and Decentralized Administration", program "Kallikratis" became the merger of the former Prefecture of Cyclades with the former Prefecture of Dodecanese thus created the Region of South Aegean (PNA). However, do the border islands (Kalymnos, Kos etc) that are located more than 200 nm distance from Athens/Attica have common problems (such as immigration, intensity in the Greek-Turkish relations, insularity), with islands that are only 14- 30 nm from Athens/Attica such as e.g. the Tzia-Kythnos? At the same time, at Cyclades area, remoted small islands (Koufonissi - Donousa - Schoinousa - Iraklia) were merged with the powerful municipality of Naxos, creating the new municipality of "Naxos and small Cyclades".

Today however, afterwards the byway of seven (7) years since the implementation of "Kallikratis", in these two unique cases, in which ways has the present geopolitical and socio-economic role of local government in the peripheral and the central Aegean region been shaped? Using the tools of "Insularity" and the comparative assessment of the level of development of these two very important island regions of Greece, we will try to answer these questions, proposing at the same time some direct interventions so that PNA will be able to play its important role not only in the central Aegean area, but also in the southeastern borders of Greece and Europe simultaneously.

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	5
Κεφάλαιο 1ο.....	7
1.1. Περιγραφή της Υφιστάμενης Κατάστασης Βάση του «Καλλικράτη».....	7
1.2. Οικονομία στην Π.Ν.Α. - Πρωτογενής, Δευτερογενής, Τριτογενής Τομέας.....	9
1.2.1. Πρωτογενής Τομέας	9
1.2.2. Δευτερογενής Τομέας.....	11
1.2.3 Τριτογενής Τομέας	12
1.2.4. Συμπεράσματα:.....	13
Κεφάλαιο 2ο: Νησιωτικότητα - Π.Ν.Α – Ιστορία.....	14
2.1. Ανάδειξη των νέων προοπτικών μέσω ιστορικών στοιχείων.....	14
2.2. Διαδικασία Επίτευξης Του Οράματος.....	15
2.2.1. Στρατηγική - Όραμα –Σχεδιασμός – Προγραμματισμός.....	15
2.3. Μεταφορές – Υγεία – Εκπαίδευση	17
2.3.1. Οι Μεταφορές- Μεταφορικό Ισοδύναμο.....	17
2.3.2. Υγεια – Πρόνοια - Πολιτική Υγείας.....	19
2.3.3. Εκπαίδευση – Πανεπιστήμια	20
Κεφάλαιο 3ο Νομοθετικές Παρεμβάσεις	22
3.1. Ιεράρχηση Αστικών Συγκεντρώσεων	22
3.2. Προτάσεις -Ολοκληρωμένη Πολιτική Ενδυνάμωση Ταυτότητας Π.Ν.Α.....	23
3.3. Κύρια Projects – Μέτρα – Έργα εξειδικευμένων παρεμβάσεων:	24
Κεφάλαιο 4ο Ο ρόλος της Νήσου Ρόδου και των Μικρών Νησιών της	24
4.1. Γιατί Το Καστελόριζο; Ιστορικά του στοιχεία.....	24
4.2. Τουρκία και Τοπική Αυτοδιοίκηση Σήμερα	26
4.3. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και Τοπική Αυτοδιοίκηση Σήμερα	27
Κεφάλαιο 5ο Τελικές Προτάσεις για Π.Ν.Α. και Νήσου Ρόδου	29
Κεφάλαιο 6ο: Συνοπτική Περιγραφή και Αξιολόγηση της Υφιστάμενης Κατάστασης του Δήμου Νάξου και μικρών Κυκλάδων.....	331
Κεφάλαιο 7ο: Συνοπτική Περιγραφή και Αξιολόγηση της Υφιστάμενης Κατάστασης του Δημοτικού Διαμερίσματος νήσου Κουφονησιού.....	336
7.2.1. Υπάρχουσα Πολιτιστική Υποδομή Και Δραστηριότητες.....	438
7.2.2. Αρχαιολογική θέση και Συγκριτικό πλεονέκτημα Κουφονησιού. Αρχαιολογικές Πολιτιστικές Δράσεις.....	40
Συμπεράσματα.....	43
Βιβλιογραφία	46

Πρόλογος

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου τα τελευταία χρόνια λόγω και των ευρύτερων γεωστρατηγικών ανακατατάξεων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (Συριακός εμφύλιος πόλεμος- Πραξικοπηματική αναταραχή στην Τουρκίας κ.λπ.) καθίσταται μια πολύ κρίσιμη περιφέρεια, όχι μόνο στην αναπτυξιακή ανάκαμψη της Ελλάδας διάμεσου της σημαντικής τουριστικής ανάπτυξης και συνεισφοράς της στο δημόσιο Α.Ε.Π., αλλά και λόγω της θέσης της, αφού τυγχάνει να ορίζει το νότιο-ανατολικότερό σύνορο της Ελλάδας και της Ευρώπης ταυτόχρονα.

Η αναπτυξιακή ισχυροποίηση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (Π.Ν.Α) διάμεσου εφαρμοζόμενων πολιτικών και δράσεων είναι μονόδρομος, καθιστώντας αφενός την κρατική αρωγή στην αναπτυξιακή της δράση πολύ κρίσιμη και αφετέρου την πιστή εφαρμογή των επικαιροποιημένων αναπτυξιακών της στρατηγικών από τους εντελλόμενους πολιτικούς, αδιαπραγμάτευτη

Σήμερα η διοικητική δομή του *Καλλικράτη* παρουσιάζει στην περιοχή, σημεία αντιπαλότητας ως προς την έδρα της περιφέρειας, όπως εμφανίζονται συχνά στα τοπικά Μ.Μ.Ε. και δημοσιοποιούνται από πολιτικά στελέχη της περιοχής. Ταυτόχρονα, οι επισημάνσεις για πιθανή «στρατιωτική αναταραχή» σε μικρά νησιά της περιοχής, «υποχρεώνει» την Τοπικής Αυτοδιοίκησης να επαναπροσδιορίσει τις δράσεις της, με σκοπό την περεταίρω κοινωνικοοικονομική αλλά και ευρύτερη ισχυροποίησης τους.

Τι συμπεράσματα μπορούν να βγουν από την ιστορική αναδρομή της περιοχής; Πως διαμορφώνεται η σημερινή γεωπολιτική και κοινωνικοοικονομική παρουσία της Αυτοδιοίκησης στην περιοχή; Το υπάρχον αναπτυξιακό και στρατηγικό όραμα έχει προβλέψει αυτές τις εξελίξεις; Μπορεί κάποια πόλη των νησιών να γίνει Μητροπολιτικός δήμος ή να λειτουργήσει σαν Πόλος ανάπτυξης; Τα συγκεκριμένα *σπαράγματα* δουλειάς έχουν απτά αποτελέσματα στο αίσθημα ασφάλειας και ανάπτυξης στον πολίτη και επισκέπτη; Αν όχι ποιες παρεμβάσεις μπορούν να γίνουν ώστε να διαδραματίσει τον σημαντικό της ρόλο η Π.Ν.Α.; Αυτά είναι τα βασικά ερωτήματα που θα προσπαθήσουμε να απαντηθούν.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί η υφιστάμενη, κοινωνική (πληθυσμός- μεταβολές), πολιτική (διοικητικές δομές – Ν3852/10 «Καλλικράτης»), και οικονομική (πρωτογενής – δευτερογενής και τριτογενής τομέας), κατάσταση της Περιφέρειας. Στο δεύτερο κεφάλαιο αφού αναφερθούμε στην νησιωτικότητα, θα παρουσιάσουμε τις βασικές τεχνικές επίτευξης του οράματος της Π.Ν.Α, εστιάζοντας στα σημαντικότερα προβλήματα (Μεταφορές- Υγεία- Εκπαίδευση κ.λπ.) όπως οι πολίτες της τα διαβάθμισαν. Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι τελευταίες νομοθετικές παρεμβάσεις και οι προτάσεις για πολιτική ενδυνάμωση της ταυτότητας της Π.Ν.Α.. Στο τέταρτο κεφάλαιο αφού εστιάσουμε στον Γεωστρατηγικό – Κοινωνικό, ρόλο της Νήσου Ρόδου και των μικρών ακριτικών νησιών της (ιδιαίτερα της νήσου Καστελόριζου), θα παρουσιάσουμε την

αντίστοιχη Τοπική Αυτοδιοίκηση της Τουρκικής Κρατικής Διοίκησης που εφαρμόζεται στα παράλια της Μ. Ασίας ακριβώς δίπλα από τα ακριτικά νησιά μας και θα καταγράψουμε απόψεις στελεχών της δικής μας Τοπικής αυτοδιοίκησης, ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι προτάσεις μας.

Στο 6ο κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί συνοπτική περιγραφή και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης του Δήμου Νάξου και Μικρών Κυκλάδων και θα αναλυθούν οι Πολιτιστικές δομές και Πολιτιστικές δράσεις ξεχωριστά στο μεγάλο νησί της Νάξου, και (ενδεικτικά) στο μικρό νησί του Κουφονησιού, ώστε να παρουσιάσουμε με στοιχεία την εφαρμοζόμενη πολιτιστική πολιτική.

Τέλος στο 7^ο κεφάλαιο εστιάζοντας στο μικρό νησί του Κουφονησιού, θα κατατεθούν ρεαλιστικές πιστεύουμε και άμεσα εφαρμόσιμες προτάσεις, συμβάλλοντας έμπρακτα στην πολιτιστική πολιτική ανάπτυξη του μικρού αυτού νησιού της άγονης γραμμής, ώστε να γίνει πράξη μια περιφερειακή νησιωτική αναγέννηση με τον πολιτισμό στο άρμα της.

Στην συγκεκριμένη εργασία λόγω του πολυεπιστημονικού χαρακτήρα της περιφερειακής επιστήμης έχουν χρησιμοποιηθεί, όχι μόνο βιβλιογραφικές και ηλεκτρονικές πηγές, σε σημαντικά πονήματα, (*Τριετής Στρατηγική Μεταρρυθμίσεων στην Δ. Δ. & Τ.Α 2016-2018*, Ι.Τ.Α «*Συνοπτική Παρουσίαση Στρατηγικού Σχεδιασμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου*» - ΕΕΤΑ για «*νησιωτικότητα*», *Ο «Καλλικράτης στα Νησιά*», Π.ΕΠ Νοτίου Αιγαίου κ.λπ.) καθώς και μελέτη στα τοπικά Μ.Μ.Ε., στηριζόμενη ακόμη και σε απόψεις ενεργών τοπικών παραγόντων και στελεχών σε μια πιο ρεαλιστική και μετριοπαθής προσέγγιση, με βασικό ερώτημα, (*...πως η συγκεκριμένη νησιωτικότητα θα καταστεί φορέας ανάπτυξης ώστε να ξεφύγει από την διαχρονική της ερήμωση...*).

Κεφάλαιο 1ο

1.1. Περιγραφή της Υφιστάμενης Κατάστασης Βάση του «Καλλικράτη».

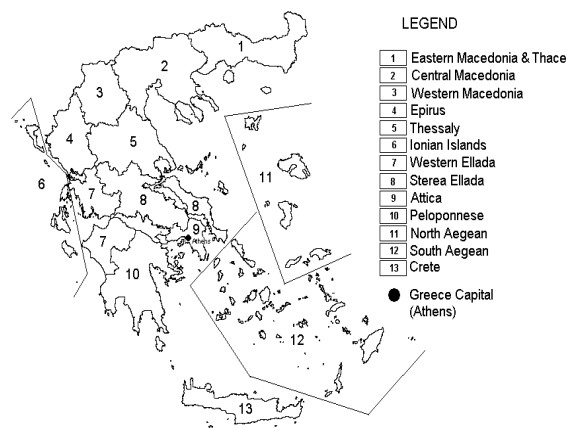
Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συστήθηκε με τον Ν3852/2010 «*Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης*», (εφεξής στην εργασία μας *Καλλικράτης*) κατ' εφαρμογή του Αρθ.3: *Σύσταση και συγκρότηση Περιφερειών*, σαν μια από τις δέκα τρεις (13) συνολικά Περιφέρειες, η οποία προήλθε από την συνένωσή δυο πρώην νησιωτικών Νομαρχιών και συγκεκριμένα της

Δωδεκανήσου και των Κυκλάδων. Αναλυτικότερα στα πρώην όρια της Νομαρχίας Δωδεκάνησου τώρα

συγκροτήθηκαν οι παρακάτω Περιφερειακές Ενότητες (Π.Ε.) με τους αντίστοιχους δήμους: Π.Ε Ρόδου (δήμοι Ρόδου, Σύμης, Χάλκης, Μεγίστης και Τήλου,) η Π.Ε Κω (δήμοι Κω και Νισύρου), η Π.Ε Καρπάθου (δήμοι Καρπάθου και Κάσου) και η Π.Ε Καλύμνου (δήμοι Καλυμνίων, Αστυπάλαιας, Λειψών, Λέρου, Πάτμου και Αγαθονησίου)¹.

Αντίστοιχα στα πρώην όρια της Νομαρχίας Κυκλάδων, συγκροτήθηκαν οι παρακάτω Π.Ε. με τους αντίστοιχους δήμους: Π.Ε. Σύρου (δήμος Σύρου – Ερμούπολης, η Π.Ε. Κέας – Κύθνου, (δήμος Κέας και Κύθνου) η Π.Ε. Μήλου (δήμος Μήλου, Κιμώλου, Σερίφου Σίφνου) η Π.Ε. ενότητα Πάρου (δήμος Πάρου, Αντιπάρου) η Π.Ε. ενότητα Νάξου (δήμος Νάξου και μικρών Κυκλάδων, Αμοργού), η Π.Ε. Τήνου (δήμος Τήνου) η Π.Ε. Μυκόνου (δήμος Μυκόνου) η Π.Ε. Άνδρου η Π.Ε. Θήρας (δήμος Θήρας, Ιητών, Σίκινου, Φολεγάνδρου και Ανάφης)².

Από την παραπάνω συνένωση των δυο νομών, ο συνολικός πληθυσμός της Π.Ν.Α βάση της τελευταίας απογραφής (2011) ανήλθε στους 308.885 κατοίκους (Δωδεκάνησα 186.272 κατ. - Κυκλάδες 122.613 κατ.). Από τα πενήντα επτά (57) βασικά νησιά της Π.Ν.Α., τα τριάντα τρία (33) είναι στην Π.Ε. Κυκλάδων και τα είκοσι τέσσερα (24) στην Π.Ε. Δωδεκάνησου με τα μεγαλύτερα σε πληθυσμό (με περισσότερο από 10.000 κάτοικους) να είναι η Ρόδος, η Κως, η Κάλυμνος από Π.Ε Δωδεκανήσου, και η Σύρος, η Θήρα, η Νάξος, η Πάρος από την Π.Ε Κυκλάδων. Τα επτά (7) αυτά νησιά καταλαμβάνουν περισσότερο από το 75% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας και συγκεκριμένα 232.976 από τους 308.885 κατοίκους. Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει αναλυτικά στους δυο Νομούς (Δωδεκάνησου –Κυκλάδων) τον πληθυσμό στις δυο απογραφές (2011 και 1971), την διαχρονική τους μεταβολή τους, καθώς και την έκταση κάθε νησιού. Η Ταξινόμηση είναι ανά μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού/ανά νησί.

Εικόνα 1: Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης

¹ Υπουργείο Εσωτερικών – Νομός Δωδεκανήσου (2017), σ. χ.σ.

² Υπουργείο Εσωτερικών – Νομός Κυκλάδων (2017), σ. χ.σ.

Πίνακας 1: Συγκριτική διαχρονική μεταβολή πληθυσμού νομών Δωδεκάνησου και Κυκλάδων στις απογραφές 2011 και 1971, με αναφορά στην έκταση κάθε νησιού. Η Ταξινόμηση είναι ανά μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού ανά νησί.

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ					
0	Νησί	Έκταση (τ.χλμ.)	Πληθυσμός (2011)[12]	Πληθυσμός (1971)[16]	Διαφορά
1	Ρόδος	1.401,46	115.490	66.606	48.884
3	Κως	287,611	33.388	16.650	16.738
4	Κάλυμνος	110,581	11.179	13.097	-1.918
9	Λέρος	54,052	7.917	8.494	-577
2	Κάρπαθος	300,152	6.216	5.420	796
11	Πάτιμος	34,142	3.047	2.432	615
	-		177.237		
8	Σύμη	57,865	2.590	2.489	101
5	Αστυπάλαια	96,42	1.334	1.139	195
6	Κάσος	66,419	1.084	1.353	-269
10	Νίσυρος	41,263	1.008	1.253	-245
14	Δειμοί	15,842	790	597	193
7	Τήλος	61,487	780	349	431
18	Καστελλόριζο (ή Μεγίστη)	9,113	492	264	228
12	Χάλκη	26,988	478	387	91
16	Αγαθονήσι	13,41	185	160	25
23	Τέλενος	4,648	94	76	18
15	Ψέριμος	14,615	80	108	-28
13	Σαρία	20,429	45	13	32
21	Αρκοί	6,697	44	46	-2
25	Γυαλί	4,558	21	32	-11
26	Φαρμακονήσι	3,866	10	6	4
17	Λέβιθα	9,121	0	9	-9
19	Σύρνα	7,868	0	7	-7
20	Δλιμιά	7,427	0	0	0
22	Νίμος	4,648	0	6	-6
24	Κίναρος	4,577	0	3	-3
	-				
			186.272		
<p>Άλλα μικρότερα νησιά είναι το Μακρό, η Χίνα, η Αγία Κυριακή, το Αυγό, το Γλυνό, ο Ζαφοράς, οι Κουνούποι, το Κουτσομύτι, το Μεσονήσι, η Οφιούσσα, η Πλακίδα, η Ποντικούσα, τα Στεφάνια, τα Φακιονήσια, το Χονδρό, το Χονδρονήσι, η Ίμια - Λιμνιά δύο, η Ίμια - Λιμνιά ένα, η Καλαβρός, η Καλόλιμνος, το Μαυροπινάκι, τα Νερά, η Πλάτη, το Σαφονήδι, το Χτένι, τα Αρμάθια, η Μακρονήσι, η Φράγκος, ο Αρχάγγελος, η Βελόνα, ο Γλάρος, η Μαύρα, το Μεγάλο Λιβάδι, η Πηγανούσσα, η Πλάκα, η Τριπαπτή, ο Άγιος Γεώργιος, η Αγριέλαια, το Μαύρο Ποινί, η Πολύφραδος δύο, η Πολύφραδος ένα, η Ρα, η Στρογγύλη, το Ψωμί, η Ψωραδιά, η Κανδελιούσσα, ο Άγιος Αντώνιος, η Παχειά, η Περγιούσα, το Αγκαθονήσι, η Αργελούσσα, το Ανυδρό, η Καλόβολος, ο Κόμαρος, το Μακρονήσι, η Μάραθος, τα Νερά, το Τραγονήσι, το Χιλιμοδί, το Γαλεσίνο, οι Διαβάτες, ο Κουλούνδρος, ο Μαρμαράς, το Σεσκλί, ο Χονδρός, ο Γιάδαρος, η Αντίπηλος, ο Άγιος Θεόδωρος, τα Κρεβάτια, το Μαελονήσι, η Τραγούσα, ο Γλάρος, το Κουνέλι, το Ψαθονήσι, η Αστακίδα, το Ατσακιδόπουλο, η Διβούνια, η Χαμηλή, το Αβάτισιο, η Πίττα.</p>					

ΚΥΚΛΑΔΕΣ					
	Νησί	Έκταση (τ.χλμ.)	Πληθυσμός (2011)[12]	Πληθυσμός (1971)[16]	Διαφορά
1	Σύρος	84,069	21.507	18.642	2.865
2	Σαντορίνη (Θήρα)	76,19	18.883	6.196	12.687
3	Νάξος	429,785	18.864	14.201	4.663
4	Πάρος	196,308	13.715	6.776	6.939
5	Μύκονος	86,125	10.134	3.823	6.311
6	Άνδρος	379,21	9.221	10.457	-1.236
7	Τήνος	194,59	8.636	8.232	404
8	Μήλος	158,403	4.977	4.499	478
	-		105.937		
9	Σίφνος	73,942	2.625	2.043	582
10	Κέα	131,693	2.455	1.666	789
11	Ίος	108,713	2.024	1.270	754
12	Αμοργός	121,464	1.973	1.822	151
13	Κύθνος	99,432	1.456	1.586	-130
14	Σέριφος	75,207	1.420	1.083	337
15	Αντίπαρος	35,09	1.211	538	673
16	Κίμωλος	37,426	910	1.086	-176
17	Φολέγανδρος	32,384	765	646	119
18	Άνω Κουφονήσι	5,77	399	238	161
19	Θηρασία	9,246	319	291	28
20	Σίκινος	41,676	273	331	-58
21	Ανάφη	38,636	271	353	-82
22	Σχοινούσα	8,144	256	197	59
23	Δονούσα	13,652	167	149	18
24	Ηρακλεία	18,078	141	129	12
25	Μακρόνησος	18,427	9	12	-3
26	Πολύαιος	18,146	2	4	-2
27	Γυάρος	17,574	0	2	-2
28	Κέρος	15,042	0	7	-7
29	Δεσποτικό	7,754	0	0	0
30	Κάτω Κουφονήσι	3,898	0	6	-6
31	Ρήγεια	13,904		24	-24
32	Αντίμηλος	8		0	0
33	Δήλος	3,536		16	-16
			122.613		

Πηγή δεδομένων: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Την μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού της Π.Ν.Α εμφανίζει η νήσος Ρόδος της Π.Ε Δωδεκανήσων καταλαμβάνοντας το 37% του συνολικού πληθυσμού της Π.Ν.Α (115.490 κατ.) και αποτελείται από τους πρώην δήμους α) Ρόδου β) Νότιας Ρόδου γ) Πεταλούδων δ) Λινδίων ε) Καμείρου στ) Καλλιθέας ζ) Αφάντου η) Ιαλυσού θ) Αταβύρου και ι. Αρχαγγέλου, οι οποίοι καταργήθηκαν με τον *Καλλικράτη*.

Αντίστοιχα στην Π.Ε Κυκλάδων, η νήσος Σύρος, καταλαμβάνοντας το 6,7% του συνολικού πληθυσμού της Π.Ν.Α. (21.507 κατ.) αποτελείται από τους πρώην δήμους α) Ερμούπολεως β) Άνω Σύρου γ) Ποσειδωνίας, οι οποίοι και αυτοί αντίστοιχα καταργήθηκαν. Με τον ίδιο νόμο Έδρα της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου ορίστηκε η Ερμούπολη της Π.Ε. Κυκλάδων, πρωτεύουσα της νήσου Σύρου³.

1.2. Οικονομία στην Π.Ν.Α. - Πρωτογενής, Δευτερογενής, Τριτογενής Τομέας.

1.2.1. Πρωτογενής Τομέας

Ο Πρωτογενής Τομέας συμμετέχει μόνο κατά 4,52% στο Α.Ε.Π. του Νοτίου Αιγαίου. Η Περιφέρεια έχει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης τόσο στην Αλιεία όσο και στις Ιχθυοκαλλιέργειες και για αυτό έχει χαρακτηριστεί σαν μια από τις τρεις (3) Περιφέρειες της Ελλάδας που παρουσιάζει *εξάρτηση από την Αλιεία*. Ο βασικός και πιο κρίσιμος παράγοντας είναι η προστασία του περιβάλλοντος και των αλιευτικών αποθεμάτων σε αντιμετώπιση της ρύπανσης των θαλασσών, και της υπεραλίευσης. Προτείνεται η άμεση μελέτη ενίσχυσης της ιχθυοκαλλιέργειας, εμποτισμό και νέων υφάλων (ναυάγια πλοίων, έρευνα και υιοθέτηση καινοτομιών στον κλάδο της Ιχθυοκαλλιέργειας κ.λπ.), και στήριξης της παράκτιας αλιείας. Όμως με την Ευρωπαϊκή οδηγία με τίτλο (...*απόσυρση των αλιευτικών σκαφών...*), πολλά παραδοσιακά σκάφη ανεκτίμητης ναυπηγικής αξίας καταστράφηκαν και η αποδυνάμωση της μικρής αλιείας συνεχίζεται, στο όραμα δήθεν της προστασίας των ιχθυοαποθεμάτων, όταν σε όλη την Μεσόγειο αλιεύουν ανεξέλεγκτα μεγάλες αλιευτικά εργαλεία (τράτες-βιτζότρατες κ.λπ.) από την Τουρκία, Λιβύη, Αίγυπτο, χωρίς να μπορούν αντίστοιχα να εργαστούν οι Έλληνες αλιείς. Στον Πίνακα 2 αναφέρονται οι μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας για κάθε νησί για τα έτη 1996, 2004, 2010 και 2011.

Πίνακας 2: Μονάδες Ιχθυοκαλλιέργειας ανά νησί /ανά έτος.

	Ρόδος	Κως	Σύμη	Χάλκη	Ψέριμος	Κάμνος	Λέρος	Αζ/λαια	Λειψοί	Αγαθονήσι	Άνδρος	Σέριφος	
1996	1	0	3	1	1	6	4	1	1	2	0	0	20
2004	2	0	2	4	1	13	6	2	2	3	0	0	35
2010	3	1	0	4	1	6	7	1	1	2	1	1	28
2011	3	1	1	4	1	4	5	1	0	1	1	3	25

Πηγή δεδομένων: Ελληνική Στατιστική Αρχή.

³ Υπουργείο Εσωτερικών – Πρόγραμμα Καλλικράτης (2010), σ. 4.

Ένας άλλος πρωτογενής Α΄ τομέας είναι αυτός της *Γεωργίας και Κτηνοτροφίας* που θα έπρεπε να κατέχει σημαντική θέση στην τοπική οικονομία, τόσο στα τουριστικώς ανεπτυγμένα νησιά όσο, κατά πολλούς, κυρίως στα μικρά νησιά. Όμως ένα μικρής έκτασης νησί δεν μπορεί να ανταγωνιστεί (ποσότητα παραγωγής- ανταγωνιστικές τιμές) τις διευρυμένες εκτάσεις γεωργίας, ενώ η κτηνοτροφία αντιμετωπίζει προβλήματα λόγω έλλειψης οργανωμένων βοσκοτόπων, υγιεινής από την λειτουργία πρόχειρων σφαγείων, άλλα και λόγω πλημμελούς αξιοποίησης κτηνοτροφικών προϊόντων όπως για παράδειγμα στη συλλογή και εμπορία γάλακτος. Η δημιουργία *συνεταιριστικών υγειών μονάδων* σε συνεργασία με την επιστήμη της γης, μπορεί να αποδώσει ιδιαίτερα ποιητικά ανταγωνιστικά Προστατευμένης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π) προϊόντα.

Η ανάπτυξη της αγροδιατροφής, της αλιείας και των υδατοκαλλιεργειών αποτελούν αδιάρρηκτο συστατικό της αναπτυξιακής στρατηγικής, καθώς η ποιοτική, υγιεινή και με τοπική ταυτότητα διατροφή, αποτελούν σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα του *τουρισμού εμπειρίας* στο Νότιο Αιγαίο. Επιπλέον η ανάπτυξή τους συμβάλει στην αύξηση της διατροφικής αυτάρκειας της Περιφέρειας⁴. Ενδεικτικά στον πίνακα 3 παρουσιάζεται η παραγωγή ελαιολάδου Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Πίνακας 3: Παραγωγή Ελαιολάδου Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

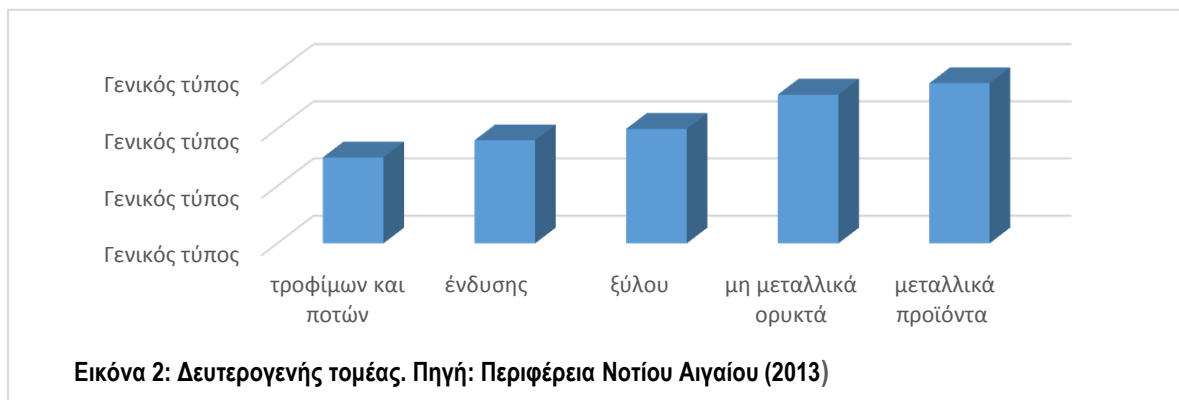
ΝΗΣΙ		ΠΑΡΑΓΩΓΗ (Kg)		ΝΗΣΙ		ΠΑΡΑΓΩΓΗ (Kg)	
2008-09	2009-10	2010-11	2008-09	2009-10	2010-11	2008-09	2009-10
ΚΥΚΛΑΔΕΣ				ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ			
ΣΥΡΟΣ	14.593	11.667	36.506	ΡΟΔΟΣ	1.831.385	2.225.877	747.714
ΑΝΔΡΟΣ	0	114.767	74.265	ΚΩΣ	460.019	385.663	474.540
ΠΑΡΟΣ	0	12.214	332.299	ΚΑΡΠΑΘΟΣ	72.756	122.993	112.293
ΝΑΞΟΣ	380.621	225.805	466.329	ΚΑΛΥΜΝΟΣ	32.427	0	18.125
Σύνολο Κυκλάδων	395.214	364.453	1.019.107	ΛΕΡΟΣ	6.281	2.427	831
ΛΕΙΨΟΙ	0	0	3.514				
ΣΥΜΗ		0		0		0	
Σύνολο Δωδεκανήσου		2.427.050		2.743.688		1.394.350	
Σύνολο Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου		2.822.264		3.108.141		2.413.457	

Πηγή: Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2013), σ.20.

⁴ Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2015), σ. 66.

1.2.2. Δευτερογενής Τομέας

Ο Δευτερογενής Τομέας⁵ συμμετέχει μόνο κατά 17% στο Α.Ε.Π. του Νοτίου Αιγαίου (σχήμα 1).

Ειδικότερα το ποσοστό της μεταποίησης ανέρχεται σε 3,5%.

Ο δευτερογενής τομέας περιλαμβάνει στα νησιά κυρίως, δραστηριότητες χειροτεχνίας, βιοτεχνίας, επεξεργασίας και μεταποίησης των προϊόντων, τις παραγωγικές μονάδες παστεριωμένου γάλακτος, (ΕΑΣ Νάξου-Σύρου-Ρόδου κ.λπ).

Εμφανίζονται έντονα προβλήματα ευρύτερης ανταγωνιστικότητας, με επιτακτική ανάγκη την στόχευση σε προϊόντα Π.Ο.Π ανά νησί, την Δημιουργία *Cluster* και προώθηση *Logistics Management*, τις *Πράσινες Τεχνολογίες*, την ενίσχυση του *Ναυπηγοεπισκευαστικού Κλάδου* και νέων *καινοτόμων προϊόντων* αφού το μικρό μέγεθος του Πρωτογενή Τομέα δεν στηρίζει μεγάλης κλίμακας μεταποιητικές δραστηριότητες⁶.

Ως προς την απασχόληση, η *μεταποιητική δραστηριότητα* στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου αφορά κυρίως σε βιοτεχνικές μονάδες μικρού μεγέθους, με εξαίρεση τα ναυπηγεία του Νεωρίου της Σύρου. Τόσο ο Ν. Κυκλάδων, όσο και ο Ν. Δωδεκανήσου εμφανίζουν απόλυτη μείωση του αριθμού των απασχολούμενων στη μεταποίηση. Οι μονάδες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων, ετοιμών ενδυμάτων, χυμών-αναψυκτικών, κεραμικών, επίπλων και χρυσοχοΐας έχουν σχετικά διακριτή παρουσία στην Περιφέρεια, ενώ ως προς την κλαδική διάρθρωση της μεταποίησης, οι κλάδοι, τροφίμων και ποτών (15), ένδυσης (18), ξύλου (20), προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά (26) και μεταλλικά προϊόντα (28), κατέχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά σε αριθμό επιχειρήσεων και κύκλο εργασιών⁷.

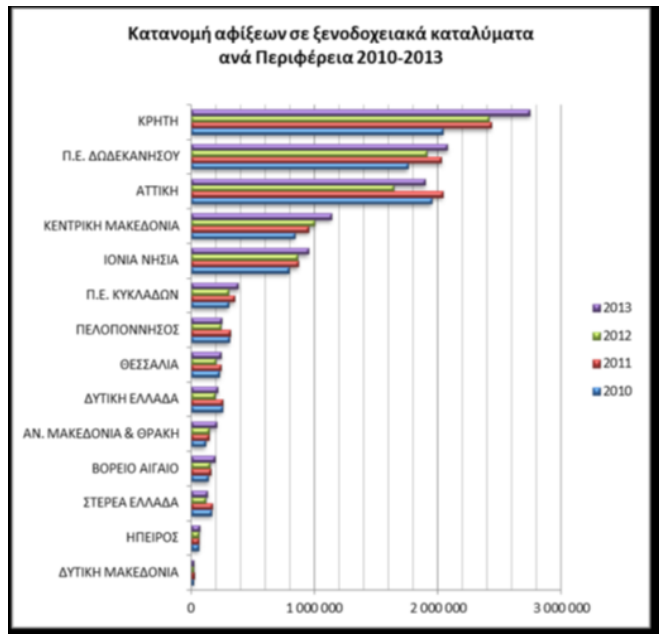
⁵ Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2013), σ.20.

⁶ Κόνσολας (2012), σ. 33

⁷ Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. ΔΗΜΗΤΡΑ (2017), σ. χ.σ.

1.2.3 Τριτογενής Τομέας

Ο σημαντικότερος τομέας της Οικονομίας της Π.Ν.Α., είναι ο τριτογενής, αφού καλύπτει το 78,48% της συνολικής περιφερειακής απασχόλησης (εικόνα 2). Πέραν του Τουρισμού, που λειτουργεί ως κύρια προωθητική δραστηριότητα της συνολικής οικονομίας, αναπτύσσονται δειλά κλάδοι όπως *διαχείριση ακίνητης περιουσίας, υπηρεσίες εκμίσθωσης, εμπόριο, υπηρεσίες προς επιχειρήσεις*. Ο Τουρισμός όμως υφίσταται τις επιπτώσεις της *Νησιωτικότητας* με βασικότερα προβλήματα την έλλειψη κατάλληλων λιμενικών εγκαταστάσεων, αλλά και των παρεχόμενων υπηρεσιών που είναι προ απαιτούμενα για την ανάπτυξη του τουρισμού κρουαζιέρας.

Εικόνα 3: Κατανομή αφίξεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα ανά Περιφέρεια 2010-2013.

Οι ελλείψεις στην υγειονομική περίθαλψη για την αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών, καθώς και η απουσία γιατρών, η πρόσβαση σε εκπαιδευτικές δομές που σχετίζονται με τον τουρισμό (*Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών, Σχολή Ξεναγών*) ή σε ειδικά σεμινάρια περιορίζεται λόγω της *νησιωτικότητας*. Η εποχική απασχόληση έχει αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας τους χειμερινούς μήνες. Αυτά τα μειονεκτήματα μπορούν να αντιμετωπιστούν με την ειδική προβολή στοχεύοντας στην προσέλκυση τουριστών όλο το χρόνο, την καλύτερη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων με τη δημιουργία ΣΔΙΤ, την ενίσχυση τουριστικών επιχειρήσεων με αναπτυξιακά κίνητρα, την καθιέρωση μέτρων για την ενίσχυση του τουρισμού κρουαζιέρας και ιστιοπλοΐας/yachting, ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού που βασίζονται στην φυσιολατρία και τον πολιτισμό, την ενίσχυση του τουρισμού MICE, την ίδρυση Παρατηρητηρίου Τουρισμού στην Κω, και λειτουργία θερινών σχολείων (Ρόδος- Άνδρος κ.λπ).

1.2.4. Συμπεράσματα:

Η οικονομική δραστηριότητα κυριαρχείται απόλυτα από τον τουρισμό και το εμπόριο σε ποσοστό 51,4% της Ακαθάριστης Αξίας Παραγωγής. Άλλοι σημαντικοί κλάδοι δραστηριότητας είναι η δημόσια διοίκηση συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης και της υγείας (15,7%) και η διαχείριση ακινήτων (11,4%).

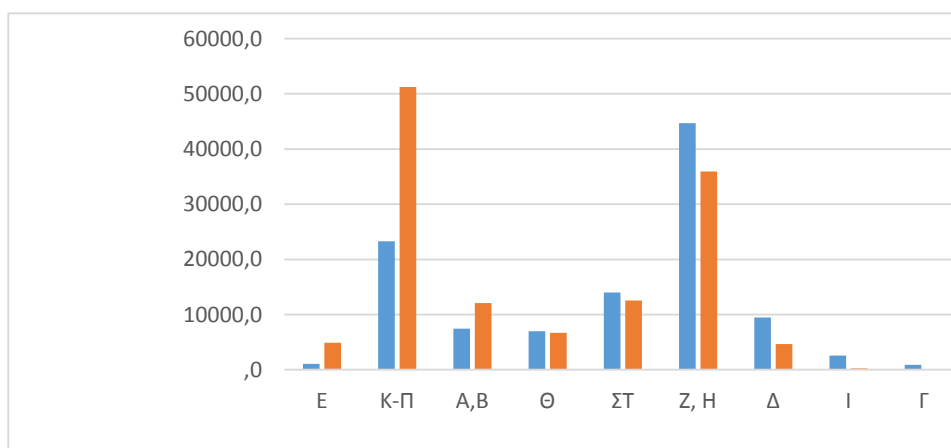
Πίνακας 4: Συγκεντρωτική οικονομική δραστηριότητα Π.Ν.Α.

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ Π.Ν.Α.	ΚΛΑΔΟΣ	2001	2015	2020	%
E= Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος, Φυσικού Αερίου, Νερού,	E	1.094	3294	4883	346
K-Π= Λοιπές Υπηρεσίες	K-Π	23.289	41626	51221	120
A, B= Γεωργία, Κτηνοτροφία, Αλιεία, Θήρα,	A,B	7.468	10636	12068	62
Θ=Μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες	Θ	7.008	6789	6713	-4
ΣΤ=Κατασκευές,	ΣΤ	14.025	12907	12530	-11
Z, H= Εμπόριο, Επισκευές, Ξενοδοχεία, Εστιατόρια	Z, H	44.670	38066	35951	-20
Δ= Μεταποιητικές Βιομηχανίες,	Δ	9.466	5603	4647	-51
I= Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	I	2.561	489	271	-89
Γ=Ορυχεία, Λατομεία,	Γ	887	137	71	-92
	ΣΥΝ	110.468	119.547	128.355	16

Ο πρωτογενής (2,5%) και ο δευτερογενής τομέας (9,2%) συμπεριλαμβανομένων των κατασκευών) συμμετέχουν με μικρά ποσοστά (στοιχεία έτους 2011-ΕΛΣΤΑΤ). Το υπόλοιπο 9,8% σχεδόν ισοκατανέμεται σε ενημέρωση –επικοινωνία, πολιτισμό – ψυχαγωγία,

συνθήκες ραγδαίας αύξησης της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας. Όλες οι άλλες οικονομικές δραστηριότητες, με εξαίρεση τις δημόσιες υπηρεσίες, συρρικνώθηκαν. Έτσι το σύνολο της οικονομίας της ΠΝΑ, τόσο στις Κυκλάδες, όσο και στα Δωδεκάνησα εξαρτάται από εξωγενείς παράγοντες, στον κύριο όγκο της από τις διεθνείς τουριστικές αγορές και μόνο ο δημόσιος τομέας επηρεάζεται άμεσα από το δημοσιονομικό και οικονομικό γίνεσθαι της Χώρας⁸. Όμως η μονοθεματική *τυφλή στόχευση* στην Τουριστική ανάπτυξη και στο Τουριστικό προϊόν δημιουργεί

Εικόνα 4: Συγκεντρωτική οικονομική δραστηριότητα Π.Ν.Α. Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

συνθήκες ώστε να επαναληφθούν κοινωνικές και οικονομικές καταστροφές του τύπου «σταφιδικού προβλήματος» των αρχών του 19^{ου} αιώνα⁹.

⁹ Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού (2017), σ. χ.σ.

Κεφάλαιο 2ο: Νησιωτικότητα - Π.Ν.Α – Ιστορία.

Θα μπορέσει στα επόμενα πέντε χρόνια η αυτοδιοίκηση να εξαλείψει διαδικασίες, που δεν προσθέτουν αξία και να προωθήσει περισσότερα «επιχειρηματικά στυλ» (entrepreneurial style) στην επίλυση προβλημάτων, εκμεταλλευόμενη καλύτερα την τεχνολογία για την επίτευξη ευρύτερων στόχων της τοπικής αυτοδιοίκησης;¹⁰

Στον τομέα της έρευνας και τεχνολογίας (Ε&ΤΑ) οι νησιώτικες περιφέρειες παρουσιάζουν εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά στον αριθμό απασχολούμενων όσο και στα διαθέσιμα ποσά. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου αποτελεί τον μόνο πόλο έρευνας, παρόλο και ο αναπτυξιακός του στόχος είναι σημαντικότερος. Η αδυναμία να δημιουργηθεί ένα θετικό πλαίσιο τεχνολογικής προόδου με την εισαγωγή και ενσωμάτωση καινοτομιών στην διαδικασία παραγωγής και διακίνησης αγαθών και υπηρεσιών γενικότερα στην πρόοδο της τοπικής γνώσης και των δεξιοτήτων του τοπικού πληθυσμού καθιστούν τέτοιου τύπου οικονομίες ως μη ανταγωνιστικές¹¹.

2.1. Ανάδειξη των νέων προοπτικών μέσω ιστορικών στοιχείων.

Παρόλο που για πολλούς είναι συνδεδεμένη η ιδιαιτερότητα των νησιών με φυσικά μειονεκτήματα που είναι δύσκολο να ανατραπούν, (αφού το νησί είναι... πάντα νησί) με μόνη διέξοδο την τουριστική ανάπτυξη, θα πρέπει να θυμηθούμε ότι η Σύρος στην απογραφή του 1834 είχε πληθυσμό 16.943 κάτοικους ενώ ο Δ. Αθηνών 7.223¹². Στις αρχές του 19^{ου} αι ήταν το σημαντικότερο ελληνικό λιμάνι εκμεταλλεόμενο την θέση του και το αίσθημα ασφάλειας σε σχέση με την ανασφάλεια της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου του λιμανιού του Πειραιά και των άλλων περιοχών.

Η ανατρεψιμότητα σήμερα των χαρακτηριστικών που θεωρούνται «μειονεξίες» όπως το μικρό μέγεθος, η περιφερειακότητα, η απομόνωση, το ιδιόμορφο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, με την βοήθεια της τεχνολογίας, και των νέων επιστημονικών δεδομένων μπορούν να αποτελέσουν κάτω από τις κατάλληλες προϋποθέσεις συγκριτικά πλεονεκτήματα με κατάλληλη αναπτυξιακή στρατηγική¹³.

Χρειάζεται λοιπόν: α) Η επανεκτίμηση των βασικών αρχών όπως οι οικονομίες κλίμακος, και οι οικονομίες συγκέντρωσης, της εφαρμογής τεχνολογιών και επικοινωνιών, της παραγωγής, της

Εικόνα 5: Απόσπασμα χάρτη Ελλάδας, με τα δωδεκάνησα, κυκλάδες. Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

¹⁰ Γεωργακόπουλος (2013), σ. 21-25.

¹¹ Σπιλάνης χ.χ., σ. 13.

¹² Παπαδασκαλόπουλος, 2017, σ. 81.

¹³ Σπιλάνης χ.χ., σ. 14.

υγείας, της παιδείας, β) η πρόοδος στον τομέα των μεταφορών γ) η οικολογική στροφή μεγάλης μερίδας καταναλωτών, με ποιοτικούς στόχους, δ) η μετακίνηση ερευνητών, ανώτερων στελεχών, ατόμων με οικονομική επιφάνεια σε υψηλής ποιότητας φυσικό περιβάλλον και τέλος ε) η ενίσχυση του περιφερειακού και τοπικού επιπέδου ως κατάλληλου επιπέδου λήψης αποφάσεως, σαν αντίβαρο στο ρόλο του κεντρικού κράτους¹⁴.

2.2. Διαδικασία Επίτευξης Του Οράματος

2.2.1. Στρατηγική - Όραμα –Σχεδιασμός – Προγραμματισμός

Η Στρατηγική, (*η τέχνη των στρατηγών, από την αρχαία Ελληνική λέξη Στρατηγός, στρατός + άγω*)¹⁵ περιλαμβάνει την εξισορρόπηση των δυνάμεων και αδυναμιών του οργανισμού με τις παρουσιαζόμενες από το περιβάλλον ευκαιρίες και απειλές, έτσι ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός ανάλογα με τις αξίες, τις φιλοδοξίες και τα πιστεύω των στελεχών της. Με απλά λόγια η *Στρατηγική*, περιλαμβάνει το *Όραμα*, την *Αποστολή* και τα *σχέδια δράσης*¹⁶. Το όραμα, για την Π.Ν.Α αποτελεί μια ολοκληρωμένη ορθολογική, διαισθητική και προοπτική αναπαράσταση του επιθυμητού μέλλοντος της, με βασικά εργαλεία την απάντηση στα ερωτήματα: *Πού βρισκόμαστε σήμερα;* (κάνοντας την ανάλυση της παρούσας κατάστασης με ανάλυση δημογραφικών, κοινωνικών, οικονομικών, γεωμορφολογικών δεδομένων). *Πού πηγαίνουμε;* (σενάρια απεικόνισης του μέλλοντος βάσει της παρούσας κατάστασης και των τάσεων που επικρατούν στη χώρα, στην περιφέρεια, στην πόλη). *Πού θέλουμε να πάμε;* (αποτύπωση του οράματος). *Πώς υλοποιούμε το όραμα;* (διαμόρφωση κατευθύνσεων). *Τι, πώς, πότε, ποιος, με τι; Πώς παρακολουθούμε και πώς αξιολογούμε τις Εξελίξεις;* (συγκρότηση Επιτροπής Παρακολούθησης της υλοποίησης του οράματος και τέλος προτάσεις παρεμβάσεων και βελτιώσεων)¹⁷. Ο Σχεδιασμός αναφέρεται στην επιλογή του Μοντέλου Περιφερειακής ανάπτυξης. Τέτοια είναι, το μοντέλο *Πολικής ανάπτυξης*, το μοντέλο *Ολοκληρωμένης ανάπτυξης* και το *Μικτό μοντέλο*. Στηριζόμαστε πάνω σε *δυναμικούς Πόλους*, με πόλεις που έχουν πληθυσμό πάνω από 100.000 κάτοικους ή μεγάλη βιομηχανική παρουσία. Ο προσδιορισμός του ρόλου των αστικών κέντρων σαν Μητροπόλεις, όταν έχουν πάνω από 500.000 κάτοικους με πόλεις δορυφόρους, είναι, *οι Πόλοι ανάπτυξης, οι Πύλες εισόδου, εξόδου, το αν είναι κέντρα ανάπτυξης της περιοχής κ.λπ.*¹⁸

Τέλος ο *προγραμματισμός* αντιστοιχεί στον συνδυασμό διαδικασιών με τις οποίες ο δημόσιος φορέας προσπαθεί να καθοδηγήσει ομάδες μέσων και δράσεων με σκοπό των στόχων του οράματος. Στην Π.Ν.Α. Αιγαίου είναι Περιφερειακός Προγραμματισμός (*Regional Development Planning*) συγκεκριμένης χρονικής διάρκειας και αφορά όλη την οικονομία. Τα στάδια του προγραμματισμού είναι: Η *διαμόρφωση της στρατηγικής*, η *διαμόρφωση του προγράμματος* και τέλος η *εφαρμογή* του

¹⁴ Ο.π., σ. 15.

¹⁵ Γεωργακόπουλος (2013), σ. 25.

¹⁶ Ο.π., σ. 28.

¹⁷ Παπαδασκαλόπουλος, 2017, σ. 36.

¹⁸ Ο.π., σ. 39.

και αποτυπώνεται μέσω SWOT ανάλυσης στα επιχειρησιακά προγράμματα της Περιφέρειας, μελετώντας το Περιβάλλον και την Ποιότητα ζωής, την κοινωνική πολιτική, την παιδεία τον Αθλητισμό, την Τοπική οικονομία και απασχόληση και τέλος την βελτίωση της διοικητικής ικανότητας του δήμου¹⁹.

2.2.1.1 Στρατηγικό Πρότυπο Π.Ν.Α

Ενώ στην τέταρτη (4) προγραμματική περίοδο, (Π.Π) 2007 -2013 πρώτο (1^ο) ΕΣΠΑ (γνωστή σαν Στρατηγική Λισαβώνας) ο στρατηγικός στόχος της Ε.Ε περιλάμβανε «Ενίσχυση της Ευρωπαϊκής ένωσης, για να γίνει πιο ανταγωνιστική στην Γνώση»²⁰, στην σημερινή πέμπτη (5^η) Προγραμματική περίοδο 2014-2020 ο στρατηγικός στόχος της Ε.Ε περιλάμβανε «την Έξυπνη, χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμη ανάπτυξη στον Ευρωπαϊκό χώρο» Στο Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014-2020 (ΕΣΠΑ) ο αναπτυξιακός σχεδιασμός για την Ελλάδα του 2020 αποβλέπει «στην αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας με ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της χώρας και τη δημιουργία και διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, έχοντας ως αιχμή την εξωστρεφή, καινοτόμο και ανταγωνιστική επιχειρηματικότητα και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της αρχές της αειφόρου ανάπτυξης»²¹.

Κατόπι των παραπάνω η Στρατηγική για την ανάπτυξη του Νοτίου Αιγαίου πρέπει να ενσωματώσει τις βασικές προτεραιότητες της Στρατηγικής για την Ευρώπη 2020 ώστε στην Π.Ν.Ε ορίστηκε το Αναπτυξιακό Όραμα με ορίζοντα το 2020 με τίτλο: «Χωρικά και Κλαδικά Ολοκληρωμένη, Αειφόρος, Δικτυωμένη και Ανταγωνιστική Περιφέρεια με επικέντρωση της ειδίκευσής της στον Τουρισμό-

Εικόνα 6: Απόσπασμα χάρτη Ελλάδος. Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Πολιτισμό και τις Υπηρεσίες και η οποία θα διασφαλίσει εδαφική, κοινωνική και οικονομική συνοχή» ώστε να μπορεί να συμμετέχει στην οικονομική της ενίσχυσης από την Ε.Ε.

Στα οικονομικά θέματα ενίσχυσης του ισχύοντα επενδυτικό νόμο ο Νομός Κυκλάδων τοποθετήθηκε στην Ζώνη (Γ) και ενισχύεται με ποσοστά ενίσχυσης 15% για τις Μεγάλες Επιχειρήσεις, 25% για τις Μεσαίες, και 35% για τις Μικρές και Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις, ακριβώς όπως και ο Νομός Δωδεκάνησου χωρίς να λαμβάνεται καθόλου υπόψη η Νησιωτικότητα²².

¹⁹ Ο.π., σ. 34.

²⁰ Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού (2017), σ. χ.σ.

²¹ Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στην Ελλάδα (2017), σ. χ.σ.

²² Κόνσολας (2012), σ. 94.

2.2.1.2. Εφαρμογή της Στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης ris 0315 Π.Ν.Α.

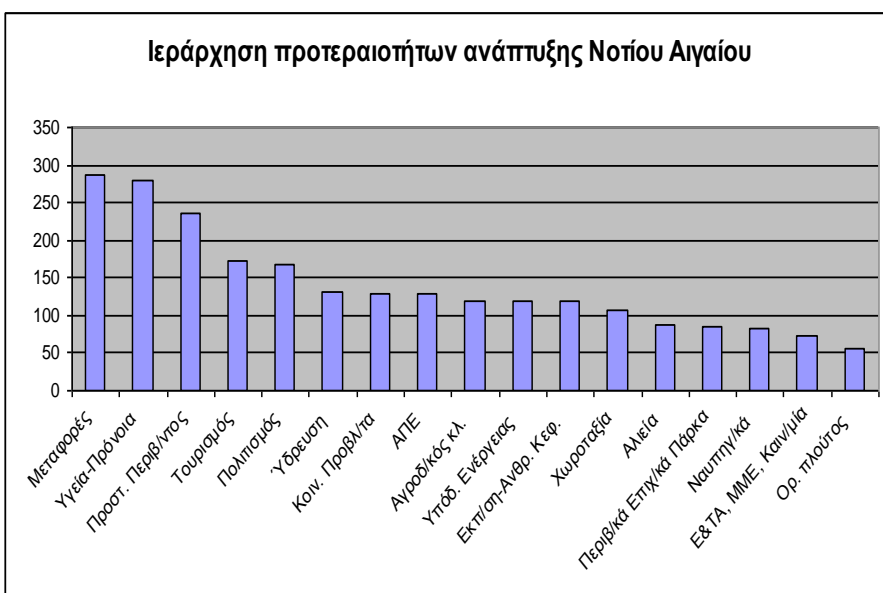
Η στρατηγική «Ευρώπη 2020», περιλαμβάνει και την εμβληματική πρωτοβουλία «Εξυπνη Εξειδίκευση» και ως εκ τούτου η Π.Ν.Α. σχεδίασε με δράσεις από τη βάση προς την κορυφή (*bottom up*), λαμβάνοντας υπόψη τους κύριους παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας, επικυρώνοντας τη RIS_0315 (Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης) καταλήγοντας ότι ο τουρισμός εμπειρίας, η αγροδιατροφής και οι αλιεία-υδατοκαλλιέργειες αποτελούν διακριτούς τομείς παρέμβασης, ενώ η αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών και των καθαρών τεχνολογιών διατρέχει οριζόντια τους τομείς προτεραιότητας και τις λοιπές οικονομικές δραστηριότητες στην Περιφέρεια²³.

2.3. Μεταφορές – Υγεία – Εκπαίδευση

Οι μεταφορές η υγεία, η πρόνοια και η προστασία του περιβάλλοντος κατατάχθηκαν στις πρώτες θέσεις ιεράρχησης και αξιολόγησης προτεραιοτήτων στρατηγικής ανάπτυξης από τους τοπικούς φορείς²⁴.

2.3.1. Οι Μεταφορές- Μεταφορικό Ισοδύναμο

Από τα πιο σημαντικά προβλήματα της νησιωτικότητας στην Ελλάδα που εμφανίζεται στην Π.Ν.Α η οποία διαθέτει το μεγαλύτερο αριθμό διασποράς και ποικιλία νησιών, είναι οι μεταφορές. Έτσι η συνδυασμένη επίπτωση της απομόνωσης, της απόστασης, και του μεγέθους (γεγονός που εκφράζεται με το φαινόμενο της «διπλής νησιωτικότητας», όπου η απομόνωση αναφέρεται ακόμα

Εικόνα 7: Ιεράρχηση προτεραιοτήτων ανάπτυξης Νοτίου Αιγαίου. Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

αεροπορικών ενδονησιωτικών μεταφορών.

²³ Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (2015), σ. 66.

²⁴ Κόνσολας (2012), σ. 22.

Πιθανή λύση η σχεδιαζόμενη μετατροπή του υπάρχοντος συστήματος των απευθείας ακτοπλοϊκών συνδέσεων από τον Πειραιά. Δηλαδή η εναλλαγή της γραμμικής σύνδεσης προς τα νησιά, σε ένα σύστημα του «κορμού και των ανταποκρίσεων», δηλαδή σε ένα σύστημα ακτινωτό (hub and spoke) με περισσότερες άμεσες συνδέσεις, λύση που μέχρι τώρα παραμένει μερικώς ανεφάρμοστη. Εκτός των περιπτώσεων της σύνδεσης των μικρών νησιών της άγονης γραμμής, που πραγματοποιείται διαχρονικά από την νήσο Νάξο με το τοπικό πλοίο *Σκοπελίτης*, και των άλλων νησιών των Κυκλάδων με γραμμές από Σύρο (*επιβατικό Αρτέμης* κ.λπ.), δεν έχει ευρεία εφαρμογή. Με τον τρόπο αυτό παρεμποδίζεται η ευρεία ανάδειξη αιγαιακών νησιωτικών κέντρων ως *Κόμβων Μεταφορών-Εμπορίου- Logistics και Κόμβων Διαμετακομιστικού Εμπορίου* και κατ' επέκταση παρεμποδίζεται η δημιουργία νησιωτικών πόλων ανάπτυξης και προσέλκυσης παραγωγικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Στο πλαίσιο της *Ευρωπαϊκής Πολιτικής Μεταφορών*, θα πρέπει να διερευνηθεί συστηματικά η προοπτική της ενίσχυσης κύριων λιμένων του Αιγαιακού χώρου, όπως το λιμάνι της Ρόδου, σαν *κομβικό σημείο* στην Ανατολική Μεσόγειο, κυρίως θαλάσσιων μεταφορών, μεταξύ του ηπειρωτικού τμήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών της Μέσης Ανατολής της Αφρικής και Ασίας. Αντίστοιχα και το λιμάνι της Σύρου με το μεγάλο ναυπηγείο της σαν *Κέντρο διαμετακόμισης και εξυπηρέτησης πλοίων* και διερχόμενων εμπορευματικών και επιβατικών ροών (με δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών και προμηθειών στη ναυτιλία, διαμετακόμισης, ναυπηγοεπισκευαστικές διευκολύνσεις, εξασφάλιση πληρωμάτων, προμήθεια καυσίμων και καταναλωτικών προϊόντων στα διερχόμενα φορτηγά ή επιβατικά πλοία κ.λπ.) ώστε να αναβαθμιστούν αμφότερα και τα δυο μεγάλα λιμάνια ώστε να αποτελέσουν πόλους έλξης τουρισμού και ναυτιλίας διεθνούς εμβέλειας²⁵.

Στην Γαλλία και στη Σκωτία ήδη εφαρμόζεται Η αρχή του *μεταφορικού ισοδυνάμου*, που συνδέεται άμεσα με τις επιδοτήσεις των άγονων γραμμών, με την ορθολογικότερη διάρθρωση του δικτύου των θαλάσσιων μεταφορών και με τον συντονισμό των φορέων που ασχολούνται με τις μεταφορές γενικότερα²⁶.

Σημαντικό μέτρο – στόχος είναι η προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων (*Key network infrastructures*). Συνολικά στην Περιφέρεια λειτουργούν 50 επιβατικά - εμπορικά λιμάνια, εκ των οποίων τα κύρια λιμάνια είναι 43, με την επιβατική τους κίνηση να αντιπροσωπεύει πλέον του 20% της συνολικής επιβατικής κίνησης της Χώρας. Σύμφωνα με την ΚΥΑ 8315.2/02/07/2.2.2007 (ΦΕΚ 202/Β'/16.2.2007) «*Κατάταξη λιμένων*», στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εντοπίζονται 2 Λιμένες Διεθνούς ενδιαφέροντος (Μυκόνου, Ρόδου), 3 από τους 16 Λιμένες Εθνικής Σημασίας της χώρας (Κω, Πάρου, Σύρου) και 3 από τους 25 Λιμένες Μείζονος Ενδιαφέροντος της χώρας (Νάξου, Πάτμου, Τήνου) Επίσης, οι

²⁵ Κόνσολας (2012), σ. 40.

²⁶ Παπαδασκαλόπουλος, 2016, σ. 214.

λιμένες Ρόδου, Σαντορίνης, Μυκόνου, Νάξου, Πάρου και Σύρου εντάσσονται στο εκτεταμένο Δίκτυο (*comprehensive network*) των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών²⁷.

2.3.2. Υγεία – Πρόνοια - Πολιτική Υγείας

Η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και λόγω της νησιωτικότητας είναι ένα από τα βασικότερα προβλήματα των νησιών με άμεση επίδραση στο επίπεδο ζωής αφενός των μόνιμων κατοίκων αλλά και των επισκεπτών έχοντας άμεση επίδραση στην τουριστική ανάπτυξη. Η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη της Π.Ν.Α εποπτεύεται από την 2η Υ.ΠΕ του Υπουργείου Υγείας και η υφιστάμενη κατάσταση παρουσιάζεται αναλυτικά στους παρακάτω πίνακες. Σύμφωνα με απόφαση της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου εγκρίθηκαν τα ακόλουθα μέτρα για την πολιτική υγείας²⁸.

Πίνακας 5: Ειδικά Περιφερειακά Ιατρεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Πηγή: Υπουργείο Υγείας, Διοίκηση 2ης Υγειονομικής Περιφέρειας Πειραιώς & Νήσων Αιγαίου (2017), σ. 17

ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	
Ε.Π.Ι. Ειδικά Περ/κά Ιατρεία	5
ΙΑΤΡΕΙΑ	2
Κ.Υ. Κέντρα Υγείας	12
Μ.Υ. Μονάδες Υγείας	3
Π.Ι Περιφερειακά Ιατρεία	55
Π.Π.Ι. Πολ/μα Περ/κα Ιατρεία	28
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ	7
ΣΥΝΟΛΟ	112

Ένα νησιωτικό ΕΣΥ με προσαρμογή των δομών υγείας στις ανάγκες των νησιών, με πλήρη στελέχωση των δυο νοσοκομείων Ρόδου και Σύρου, τη στελέχωση των μικρών νοσοκομείων, με ανάπτυξη των κλινικών που θα καλύπτουν τις βασικές ειδικότητες λαμβάνοντας υπόψη κυρίως στα τουριστικά νησιά τον υπερπλάσιο του πληθυσμού το καλοκαίρι, τα μικρά νοσοκομεία που θα λειτουργούν ως μονάδες υποδοχής περιστατικών και τέλος πλήρη ανάπτυξη της τηλεϊατρικής και σύνδεση των μικρών νησιών με κέντρο αναφοράς τα μικρά νοσοκομεία (όπου υπάρχει τέτοια αξιολόγηση) των δυο νοσοκομείων Ρόδου και Σύρου και με βασικό κέντρο αναφοράς το 401 στρατιωτικό Νοσοκομείο Αθηνών. Οι σημαντικότερες δομές είναι τα νοσοκομεία τα οποία κατανέμονται όπως αυτά παρουσιάζονται στους πίνακες 6 και 7²⁹.

Πίνακας 6: Νοσοκομεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Πηγή: Υπουργείο Υγείας, Διοίκηση 2ης Υγειονομικής Περιφέρειας Πειραιώς & Νήσων Αιγαίου (2017), σ. 17

Γ.Ν. Σύρου «Βαρδάκειο και Πρώιο»	ΚΥΚΛΑΔΩΝ
Γ.Ν. - Κ.Υ. Νάξου	ΚΥΚΛΑΔΩΝ
ΓΝ Θήρας	ΚΥΚΛΑΔΩΝ
Γ.Ν. Ρόδου «Ανδρέας Παπανδρέου»	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ
Γ.Ν. - Κ.Υ. Κω	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ
Γ.Ν.-Κ.Υ. Καλύμνου «Βουβάλειον»	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ
Κ.Θ.-Κ.Υ. Λέρου	ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

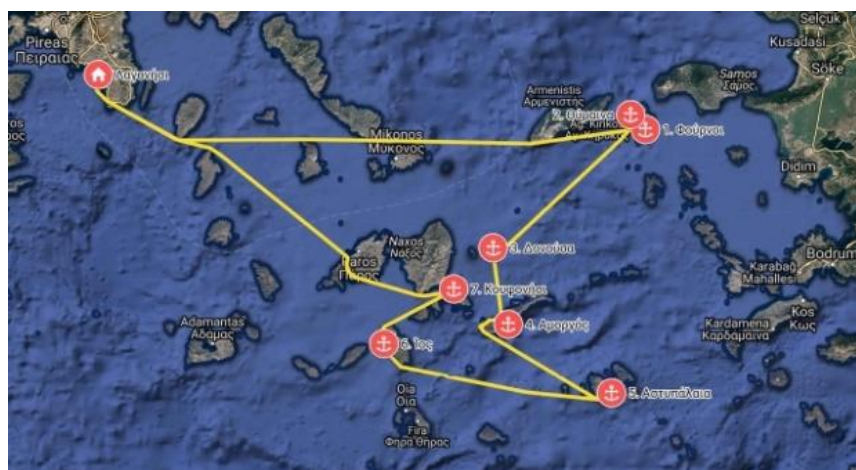
²⁷ Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου (2017), σ. 10.

²⁸ Υπουργείο Υγείας, Διοίκηση 2ης Υγειονομικής Περιφέρειας Πειραιώς & Νήσων Αιγαίου (2017), σ. 17.

²⁹ Ο.π., σ. 8.

Πίνακας 7: Νοσολογική κίνηση 2016 και υφιστάμενο ιατρικό και λοιπό προσωπικό 2ης Υ.ΠΕ. Πηγή: Υπουργείο Υγείας, Διοίκηση 2ης Υγειονομικής Περιφέρειας Πειραιώς & Νήσων Αιγαίου (2017)

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ							
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ/ΝΗΣΙ	ΤΕΙ	ΤΕΠ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΝΟΣΗΛΕΥΘΕΝΤΕΣ	ΙΑΤΡΙΚΟ	ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΟ	ΛΟΙΠΟΙ
Γ.Ν. Σύρου «Βαρδάκειο και Πρώιο»	25,401	13,570	2,591	2,704	49	99	71
Γ.Ν. - Κ.Υ. Νάξου	11,807	12,472	887	938	19	27	21
ΓΝ Θήρας	(7325) 4733	4,968	220	220	20	40	79
Γ.Ν. Ρόδου «Ανδρέας Παπανδρέου»	31,087	40,454	10,034	20,607	120	251	175
Γ.Ν. - Κ.Υ. Κω	41,956	13,541	3,293	3,496	33	61	57
Γ.Ν.-Κ.Υ. Καλύμνου «Βουβάλειο»	17,200	9,203	1,807	2,027	28	68	41
Κ.Θ.-Κ.Υ. Λέρου	21,644	6,806	1,364	4,205	11	219	196

Εικόνα 8: Χαρτογραφική απεικόνιση δρομολογίου πλωτού Πολυιατρείου. Πηγή: Πετράκης (2014)

Επιπρόσθετα μέτρα είναι η αντικατάσταση των αγροτικών ιατρών με γιατρούς ειδικότητας στα πολυδύναμα ιατρεία των μικρών νησιών η επιστημονική στήριξη των δομών υγείας στο Νότιο Αιγαίο από το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Αττικό και το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Κρήτης. Η δημιουργία

δύο πλωτών κέντρων υγείας Δωδεκάνησων, Κυκλάδων για παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών υγείας στα μικρά νησιά όπως το έως σήμερα πλωτό Πολυιατρείο «Δελφίни της ζωής και ελπίδας» όπως παλαιότερα χρόνια είχε ξανά εφαρμοστή με το πλοίο F/B «ΕΛΛΗ» το οποίο έκλεισε την σταδιοδρομία του ως πλωτό νοσοκομείο με το όνομα «Ιπποκράτης»³⁰. Σήμερα ως σημαντική βοήθεια στα νησιά της άγονης γραμμής μπορεί να αναφερθεί και η παρέμβαση των Γιατρών του Αιγαίου, που επισκέπτονται τους κατοίκους αυτών των νησιών, και αποτελούν μια εθελοντική δράση με μεγάλο κοινωνικό αντίκτυπο³¹.

2.3.3. Εκπαίδευση – Πανεπιστήμια

Σχετικά με τις υποδομές εκπαίδευσης στην ΠΝΑ λειτουργούν 417 εκπαιδευτήρια πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, 169 δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τέσσερα (4) συνολικά τμήματα του Πανεπιστημίου Αιγαίου σε δύο νησιά (Σύρος και Ρόδος)³². Η έλλειψη τοπικής πανεπιστημιακής κοινότητας με περιορισμένη ροπή προς την καινοτομία, εμφανίζεται ως σημαντική αδυναμία, που

³⁰ Πετράκης (2014), σ. χ.σ.

³¹ Ομάδα Αιγαίου (2017), σ. χ.σ.

³² Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου (2017), σ. 12.

επιηρεάζει αρνητικά την ανταγωνιστικότητα της ΠΝΑ αφού εμφανίζει την 2η χειρότερη επίδοση των Περιφερειών της χώρας σε δαπάνες για E&A ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Το ποσοστό ερευνητών στο σύνολο της απασχόλησης είναι μόλις 0,27%, ενώ το ποσοστό των εργαζομένων με τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι 16,6% (2013) του συνόλου που είναι το χαμηλότερο στην Ελλάδα. Ειδικότερα, το 92% της ερευνητικής δραστηριότητας διεξάγεται από το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου και το ΕΛΚΕΘΕ (2011). Ο επιχειρηματικός τομέας διεξήγαγε μόνο το 6% της έρευνας το 2011 παρουσιάζοντας μείωση σε σχέση με το 2005 που ήταν 9,6%. Ως εκ τούτου, κρίνεται απαραίτητη η συνεννόηση και η συνεργασία της *Περιφέρειας, των Τοπικών Αναπτυξιακών και Επιχειρηματικών Φορέων και του Πανεπιστημίου*, στο πλαίσιο της ακολουθούμενης σε παγκόσμιο επίπεδο πρακτικής του *Τριπλού Έλικα* (δηλαδή η συνεργασία των παραπάνω τριών θεσμών)³³.

Οι άμεσα θεματικοί στόχοι που πρέπει να υλοποιηθούν είναι η ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας, με ίδρυση νέων κατά προτεραιότητα στους επιλεγμένους τομείς της έξυπνης εξειδίκευσης, η βελτίωση της πρόσβασης σε ΤΠΕ, καθώς και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των Μ.Μ.Ε. Τέλος η επένδυση στην εκπαίδευση, για την απόκτηση δεξιοτήτων διάμεσου της *βίου Μάθησης* με δημιουργία Σχολής Τουριστικών Επαγγελμάτων – Σχολής Ξεναγών κ.λπ. Η αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών θα βοηθήσει στον εκσυγχρονισμό και στην αύξηση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων στους παραπάνω τομείς και θα μειώσει το υψηλό κόστος συναλλαγής, εξαιτίας της νησιωτικότητας, των επιχειρήσεων με τις δημόσιες υπηρεσίες. Επίσης η αξιοποίηση γνώσεων και εργαλείων άλλων βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής όπως π.χ. η *βιοτεχνολογία* μπορεί να ανοίξει νέες προοπτικές στην ανάπτυξη καινοτομιών για τις επιχειρήσεις της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου³⁴. Σημαντικότερο παράμετρο θεματικής ανάπτυξης, είναι η δημιουργία νέων *Προγραμμάτων Προπτυχιακών σπουδών*, δημιουργία καινοτόμων *Ερευνητικών Κέντρων*, άμεση λειτουργία *Θερινών Σχολείων* όπως αυτό της ERSΑ (*European Regional Science Association*) για υποψήφιος/υποψήφιους διδάκτορες και νέες/νέους ερευνήτριες και ερευνητές και προσέλκυση ξένων φοιτητών³⁵.

---

³³ Κόνσολας (2012), σ. 39.

³⁴ Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου (2017), σ. 8- 12.

³⁵ Πανεπιστήμιο Αιγαίου (2016), σ. χ.σ.

Κεφάλαιο 3ο Νομοθετικές Παρεμβάσεις

Στον «Καλλικράτη» στο αρθ. 205 προβλέπονται - Αρμοδιότητες νησιωτικών περιφερειών (...1. Οι περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου, Βορείου Αιγαίου και Ιονίου είναι αρμόδιες και για το σχεδιασμό, την έγκριση και την παρακολούθηση των σχεδίων των ενδοπεριφερειακών συγκοινωνιών...) και στο Άρθ. 208 - Ερευνητικό Ινστιτούτο Νησιωτικής Πολιτικής (... Το Ινστιτούτο ενεργεί ως σύμβουλος του κράτους και της αυτοδιοίκησης για τα θέματα χάραξης και άσκησης πολιτικών ως προς τις νησιωτικές περιοχές και συνεργάζεται με ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της ημεδαπής και της αλλοδαπής, καθώς και με ομοειδούς αντικείμενου Ινστιτούτα της αλλοδαπής. 2. Ειδικότεροι σκοποί του Ινστιτούτου Νησιωτικής Πολιτικής είναι (... η έρευνα και η εκπόνηση μελετών για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των νησιωτικών περιοχών...) και βάση αυτών στις 12 Δεκ 2016 ο τότε Πρωθυπουργός δεσμεύτηκε για (... σύσταση Ερευνητικού Ινστιτούτου Νησιωτικής Πολιτικής και... επιστημονική επιτροπή για ένα δίκτυο συνδυσασμένων μεταφορών...). Τέλος, την παράταση, για ακόμη ένα χρόνο, της ολιγοήμερης θεώρησης (βίζα) για τους επισκέπτες από την Τουρκία στα νησιά του πιλοτικού προγράμματος χορήγησης θεωρήσεων εισόδου (visas) στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, ανακοίνωσε ο Ευρωπαϊός Επίτροπος Μετανάστευσης, Εσωτερικών Υποθέσεων και Ιθαγένειας Δημήτρης Αβραμόπουλος σε συνάντηση που είχε στις Βρυξέλλες με τους δημάρχους των νησιών³⁶.

3.1. Ιεράρχηση Αστικών Συγκεντρώσεων

Η ιεράρχηση των Αστικών Συγκεντρώσεων περιλαμβάνει τα *Μητροπολιτικά κέντρα* που έχουν κυρίαρχο συνδυαστικό αναπτυξιακό ρόλο (π.χ. Αθήνα - Θεσσαλονίκη) σαν μείζονες αστικές συγκεντρώσεις της χώρας, με κυρίαρχο αναπτυξιακό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό ρόλο. Ακόμα πόλεις με πληθυσμό πάνω από 100.000 κατ. με τις αναγκαίες υποδομές προωθητικών δραστηριοτήτων αναπτυξιακού κλίματος, μπορούν να χαρακτηριστούν σαν *Πόλοι Ανάπτυξης* π.χ. (Πάτρα, Βόλος, Ρόδο κ.λπ.)

Ιδιαίτερα πόλεις που λειτουργούν ως *πύλες εισόδου και εξόδου* στη χώρας όπως η Πάτρα, η Ηγουμενίτσα, η Αλεξανδρούπολη, ιδιαίτερα η Ρόδος νοτιοανατολικά, λόγω της κομβικής τους θέσης επί των διευρωπαϊκών δικτύων, μπορούν να εξειδικεύσουν έναν διεθνή αναπτυξιακό ρόλο.

Τέλος, τα *Κέντρα Ανάπτυξης Παραμεθόριων ή Νησιωτικών Περιοχών* για πόλεις με τα παραπάνω χαρακτηριστικά, χωρίς να είναι απόλυτα δεσμευτικό το μέγεθος του πληθυσμού, λόγω νησιωτικότητας, μπορούν να λειτουργούν ως τόποι συγκέντρωσης παροχής υπηρεσιών, παραγωγικών δραστηριοτήτων με εξειδικευμένο αναπτυξιακό ρόλο π.χ. η Σύρος, η Ρόδος, βοηθώντας σημαντικά στην αποτροπή της απομόνωσης των νησιών και την ανάπτυξη μικρών νησιών της άγονης γραμμής, ισχυροποίηση της παραμεθορίου οικιστικής ζώνης κ.λπ.³⁷

³⁶ Το βήμα (2016), σ. χ.σ.

³⁷ Παπαδασκαλόπουλος, (2016).

3.2. Προτάσεις -Ολοκληρωμένη Πολιτική Ενδυνάμωσης Ταυτότητας Π.Ν.Α.

Η πολιτική για την ενδυνάμωση της ταυτότητας της Περιφέρειας περιλαμβάνει την αποτύπωση, την ανάπλαση, την ανάδειξη και προβολή και την αναπτυξιακή και πολιτιστική αξιοποίηση των εμβληματικών περιοχών της και των ελκυστικών τοποθεσιών για προσέλκυση επενδύσεων. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη διαμόρφωση του *Brand Name* των Δήμων (*City Branding*) που είναι ένας τρόπος διαμόρφωσης του αστικού μάρκετινγκ που βάζει το «τοπόσημο» πάνω από άλλα εργαλεία μάρκετινγκ, όπως τα έργα αστικής ανάπτυξης, τα γεγονότα, που είναι η ενδυνάμωση της ποιοτικής ταυτότητας της πόλης για τους κατοίκους της και ο σχεδιασμός μιας δέσμης δράσεων για την ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Επίσης την προσέλκυση επενδύσεων και την αύξηση της ελκυστικότητας της πόλης για το διεθνές τουριστικό κοινό. Επίσης η ανάδειξη της «δημιουργικής πόλης» ως «Έξυπνης και Δημιουργικής Πόλης» (*Smart and Creative City*) αναπτύσσοντας τον πολιτιστικό - δημιουργικό τομέα και τη δημιουργική της τάξη, που αξιοποιούν δραστηριότητες του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα, οι οποίες έχουν ως προωθητική δραστηριότητα τον πολιτισμό και αξιοποιούν νέες τεχνολογίες. Τέλος η αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας για οικονομική ενίσχυση στον δρόμο της «οικονομικής ανεξαρτησίας» του δήμου σημαντικός παράγοντας απρόσκοπτης ανάπτυξης του³⁸.

Ενδεικτικές προτάσεις για την νήσο Ρόδο και νήσο Σύρο, το συγκεκριμένο στρατηγικό Μάρκετινγκ της πόλης πρέπει να περιλαμβάνει αρχικά την βελτίωση των σημερινών αστικών υποδομών, (Δημόσια κτήρια – νοσοκομεία- αθλητικά κέντρα), το αναλυτικό σχεδιασμό και ανάπτυξη ειδικού τουρισμού (όπως τουρισμός πόλης, πολιτιστικού και θρησκευτικού τουρισμού, αγροτουρισμού κ.λπ.) είτε αυτόνομα, είτε σε δίκτυα συνεργαζόμενων Δήμων την Αναβάθμιση των ιστοτόπων για την πόλη και ενημέρωση σε πραγματικό χρόνο, όπου είναι απαραίτητο την Επέκταση της ψηφιακής τεχνολογίας ίδρυση καινοτομικών και διαδραστικών μουσείων Για τους επίδοξους επενδυτές χρειάζεται η Έκδοση «Οδηγού Επενδύσεων και Επιχειρηματικής Δραστηριότητας», και η Γνωστοποίηση δράσεων του Δήμου που βελτιώνουν την καθημερινότητα του πολίτη και τις προοπτικές οικονομικής αναβάθμισης του. Για διευρυμένα αποτελέσματα απαιτείται η Δικτύωση του Δήμου με διεθνή μέσα ενημέρωσης, η Καθιέρωση συνεργασίας με όλα τα ομογενειακά μέσα του εξωτερικού και με τους συλλόγους απόδημου Ελληνισμού. Διοργάνωση μεγάλων πολιτιστικών γεγονότων (mega events) Συνεργασίες με επιχειρήσεις και κοινωφελή ιδρύματα για τη διοργάνωση «ειδικών δράσεων προβολής» (καμπάνιες). Ενίσχυση των «Δικτύων Μουσείων και Πολιτιστικών Φορέων» λόγω της τεραστίας πολιτιστικής κληρονομιάς των νησιών μας (Κέρος- Νάξος- Ρόδος- Κως). Πρωτοκυκλαδικός – Βυζαντινός πολιτισμός³⁹.

³⁸ Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης (2016), σ. 113.

³⁹ Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης (2016), σ. 116-120.

3.3. Κύρια Projects – Μέτρα – Έργα εξειδικευμένων παρεμβάσεων:

Τέτοιες είναι οι Δράσεις «Ειδίκευσης στις Μεταφορές» δηλαδή οι βελτιώσεις λιμανιών-αεροδρομίων, η ενίσχυση μητροπολιτικών υποδομών οι δράσεις ειδίκευσης στον αθλητισμό και στην αναψυχή, αναπλάσεις αστικών περιοχών, διαμόρφωση θαλάσσιου μετώπου. Στην συνέχεια είναι οι δράσεις ειδίκευσης στη νέα τεχνολογία και στην οικονομία, όπως τα επιστημονικά – τεχνολογικά πάρκα και η ενίσχυση υποδομών και δραστηριοτήτων τεχνολογιών πληροφορικής, αρχιτεκτονικής, *design*, τεχνών και παράδοσης, μέσων, υγείας, παραγωγικών δραστηριοτήτων, δημιουργία επιχειρηματικών υποδομών: ΒΕΠΕ, επιχειρηματικά πάρκα, εμπορευματικό κέντρο, πάρκο logistics. Τέλος οι Δράσεις Προβολής: Μάρκετινγκ – Ανάδειξη Ταυτότητας και το *Brand Name* της Πόλης⁴⁰.

Κεφάλαιο 4ο. Ο ρόλος της Νήσου Ρόδου και των Μικρών Νησιών της

Στην νεότερη Ελληνική Ιστορία τα Δωδεκάνησα ενώθηκαν με την Ελλάδα το 1947, μετά την ιταλική κυριαρχία που διήρκεσε μέχρι το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αρχικά ως Γενική Διοίκηση Δωδεκανήσου, και μετά το 1955 ως Νομός Δωδεκανήσου⁴¹. Η Δωδεκάνησος έγινε νομός με πρωτεύουσα τη Ρόδο όταν στις 27 Ιουνίου 1946 στο Παρίσι (...συμφωνείται, κατ' αρχή, η παραχώρηση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα και το Συμβούλιο των Υπουργών των Εξωτερικών των νικητριών Μεγάλων Δυνάμεων στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως 7/9.1.1948 δημοσιεύεται ο Νόμος 518/1948 «περί προσαρτήσεως της Δωδεκανήσου εις την Ελλάδα...»)⁴²

Η γεωστρατηγική της θέση που βρίσκεται 18 χλμ. νοτιοδυτικά της Τουρκίας και περίπου 350 χλμ. νοτιοανατολικά της Αθήνας, σαν το ανατολικότερο σύνορο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σηματοδοτώντας μια πιθανή ευρωπαϊκή μητρόπολη για τον ευρωπαϊκό κόσμο, μια ελληνική μητρόπολη ανάμεσα στα Δωδεκάνησα και στο Καστελόριζο, και σαν ένας πόλος ανάπτυξης με πληθυσμό μεγαλύτερο από 100.000 κατ. Σύμφωνα με την υφιστάμενη διοικητική διαίρεση του προγράμματος «Καλλικράτης», (... το νησί και οι πέριξ αυτού νησίδες εντάσσονται εξ ολοκλήρου στον ενιαίο δήμο Ρόδου...).

4.1. Γιατί Το Καστελόριζο; Ιστορικά του στοιχεία.

Είναι ιστορικά αποδεδειγμένη, η συνεχόμενη πληθυσμιακή ερήμωση των ακριτικών αυτών νησιών αφού το 1912 ο πληθυσμός στο Καστελόριζο ήταν 12.000 κάτοικοι, στην Σύμη 19.539 και στην Κάσο 6.700 ενώ το 2011 είχαν μειωθεί σε 492, 2.590 και 1.084 κατοίκους αντίστοιχα⁴³.

Ιδιαίτερα το πολυπληθέστερο Καστελόριζο το οποίο διέθετε αρχές του 19^{ου} αι. έναν από τους μεγαλύτερους εμπορικούς στόλους στο Αιγαίο, οι συνθήκες αστάθειας (Γαλλική, Αγγλική, Ιταλική και Γερμανική κατοχή) αραίωσαν πολύ τον πληθυσμό οδηγώντας τον σε υπερπόντια

⁴⁰ Παπαδασκαλόπουλος, 2015, σ. 9-11.

⁴¹ Γιαννόπουλος (2006), σ. 294.

⁴² Φίνας (2012), σ. χ.σ.

⁴³ Παπαδασκαλόπουλος, (2016), σ. 201.

μετανάστευση (ιδιαίτερα στην Αυστραλία). Τελικά ενσωματώθηκε στην Ελλάδα το 1948 αφού πρώτα είχαν πυρποληθεί από τους Συμμάχους, περισσότερες από 1400 οικίες, προκειμένου να καλυφθούν οι προηγούμενες λεηλασίες από εκατοντάδες βρετανούς στρατιώτες⁴⁴.

Η σημερινή ερήμωση των νησιών αυτών εκτός των άλλων επιπτώσεων εμφανίζουν και τεράστια γεωστρατηγική σημασία. Ιδιαίτερα το Καστελόριζο (που σημαίνει *κόκκινο φρούριο*) τυγχάνει να είναι το νοτιοανατολικότερο νησί της Δωδεκανήσου και βρίσκεται 72 ναυτικά μίλια από τη Ρόδο σε μικρή απόσταση από την Τουρκία (μόλις 2,8 χλμ. από το βόρειο σημείο του νησιού), είναι καθ' ολοκληρία το νότιο ανατολικότερο σύνορο της Ευρωπαϊκής ένωσης⁴⁵.

Σήμερα εμφανίζεται σαν (... *το ασθενέστερο σημείο της Ελλάδος, αφού το Καστελόριζο, έχει το χαρακτηριστικό ότι δια της παρουσίας της εξασφαλίζει τη σύνδεση της ελληνικής με την κυπριακή ΑΟΖ. Συνεπώς (η Τουρκία) θα προτιμήσει τις περιοχές αυτές όπου δεν υπάρχει μεγάλη πληθυσμιακή μάζα, ούτως ώστε να δημιουργήσει μεγάλες εντάσεις και δεύτερον να αποκομίσει τα μεγαλύτερα δυνατά και καθοριστικά οφέλη*)⁴⁶.

Γ' αυτό προτείνεται η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της αναξιοποίητης Μεγίστης, να ξεκινήσει άμεσα με την επιχορήγηση του νησιού από την κυβέρνηση για την τουριστική και αγροτική ανάπτυξή του, την απρόσκοπτη σύνδεσης του νησιού με την Ρόδο, την προβολή του νησιού στην Αυστραλία για να οδηγήσει πιθανών στην επανεγκατάσταση πολλών συνταξιούχων στα πάτρια εδάφη αναπτύσσοντάς και τουρισμό αντίστοιχα όπως π.χ. η Χάλκη έχει συν ανακηρυχθεί "*Διεθνές κέντρο ειρήνης και φιλίας νέων*".

Τέλος, η ίδρυση μίας σχολής Λιμενοφυλάκων ή Αξιωματικών Εμπορικού Ναυτικού θα έφερνε στο νησί νέους ανθρώπους, δίνοντάς του ζωή και κατά τους χειμερινούς μήνες. Το 2003 επί ελληνικής προεδρίας έλαβε χώρα συμβολικά η σύνοδος των Υπουργών Εξωτερικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το 2010, το διάγγελμα του Πρωθυπουργού Γ. Παπανδρέου για την ενεργοποίηση του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από την Ε.Ε. και το Δ.Ν.Τ. Συμπερασματικά, η Μεγίστη (Καστελόριζο), η νήσος Ρω και η Στρογγυλή είναι νησιά μακριά από την ηπειρωτική Ελλάδα, αλλά «*συγκρατούν*» την ελληνική ΑΟΖ η οποία συναντάται με την κυπριακή ΑΟΖ ώστε να επιβάλλεται να ενισχυθούν με δράσεις αναβάθμιση πρωτογενής και τριτογενής παραγωγή, διανομή γαιών, δημιουργία σχολών, Θρησκευτικό και συνεδριακού κέντρου, χαμηλό ΦΠΑ, φοροαπαλλαγές, απρόσκοπτη σύνδεση με την νήσο Ρόδο, αφού απέχει λίγα μόνο λεπτά από τα παράλια της γειτονικής Τουρκίας.

⁴⁴ Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής (2017), σ. χ.σ.

⁴⁵ Καλλικράτης - Πρόγραμμα Καλλικράτης (2017), σ. χ.σ.

⁴⁶ Μάζης (2017), σ. χ.σ.

4.2. Τουρκία και Τοπική Αυτοδιοίκηση σήμερα

Στη γειτονική χώρα ισχύει ο θεσμός του *Μητροπολιτικού Δήμου*, στον οποίο υπάγονται παρακείμενοι

δήμοι, με το σκεπτικό ότι μπορεί να γίνει ενιαίος στρατηγικός και αναπτυξιακός σχεδιασμός σε μια ενιαία πολεοδομική περιοχή για να υπάρχει ισχυρή παρουσία του Τουρκικού κράτους. Τα κύρια καθήκοντα των *δήμων μητροπολιτικών διαμερισμάτων* είναι: α) Δημόσια ασφάλεια β)

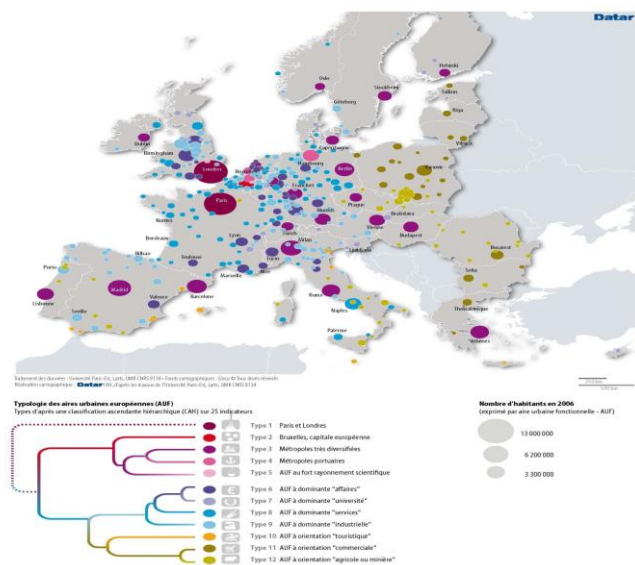
Εικόνα 9: Χωρική απεικόνιση των υφιστάμενων μητροπολιτικών δήμων (γαλάζιοι) καθώς και των νέων (κόκκινοι) της Τουρκίας. Πηγή: Μάζης (2017).

περιβαλλοντική υγεία γ) δημόσια έργα δ) έλεγχος της ανάπτυξης⁴⁷.

Ιστορικά οι πρώτοι μητροπολιτικοί δήμοι στην Τουρκία δημιουργήθηκαν το 1984, (Κων/πολης,

Αγκυρας, και Σμύρνης) και τώρα η τούρκικη Εθνοσυνέλευση ψήφισε νόμο για την ίδρυση δέκα τριών (13) νέων μητροπολιτικών Δήμων ώστε ο συνολικός αριθμός των νέων αυτών Δήμων να ανέρχεται στους είκοσι εννέα (29). Η κεντρική διοίκηση μπορεί να ιδρύσει έναν μητροπολιτικό δήμο σε οποιαδήποτε μεγάλη πόλη άμεσα χωρίς να υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο πληθυσμιακό όριο.

Οι Μητροπολιτικοί δήμοι διαθέτουν ένα σύστημα δύο βαθμίδων. Ο *μητροπολιτικός δήμος (büyükşehir belediyesi)* κυβερνάται από τον Δήμαρχο, την Μητροπολιτική Εκτελεστική Επιτροπή και το Μητροπολιτικό Συμβούλιο⁴⁸ και από τους *δήμους των μητροπολιτικών διαμερισμάτων*, που

Εικόνα 10: Χωρική απεικόνιση των υφιστάμενων μητροπολιτικών δήμων για την γεωγραφική περιοχή της Ευρώπης. Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή.

⁴⁷ Εναγγελινίδου (2004), σ. 49-52

⁴⁸ Ο.π.

αποτελούν την χαμηλότερη βαθμίδα του μητροπολιτικού δήμου. Έτσι υλοποιείται άμεσα, το όραμα του κ. Ερντογάν που δήλωνε το 1991 ότι «πρέπει να ιδρυθούν πολλά τοπικά κοινοβούλια για ισχυρή παρουσία στην Περιοχή»⁴⁹.

Κατόπιν αυτών των δράσεων Τοπικής αυτοδιοίκησης των Τούρκων, ο Ελληνικός μας στόχος θα πρέπει να είναι, άμεσα να συμπεριληφθεί και η Ρόδος στις «εξειδικευμένες Μητροπόλεις» λόγω Θέση αφού είναι στα Σύνορα Ευρώπης, -Ανατολής ώστε να προβεί σε δράσεις οργάνωσης νέων περιοχών υποδοχής επιχειρήσεων και ερευνητικής δραστηριότητας, προσέλκυση διεθνών Κέντρων Έρευνας, ξένων Ερευνητών και Μεταπτυχιακών Φοιτητών, Ανάπτυξη δομών Ιατρικής έρευνας, Δημιουργία επιστημονικών πάρκων, δραστηριοποίησης υπηρεσιών μεταφορών και *logistics*.

4.3. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και Τοπική Αυτοδιοίκηση σήμερα

Δεν μπορούν στις ρεαλιστικές προτάσεις να αποσιωπηθούν οι αντιδράσεις κοινωνικών – εργασιακών φορέων κατά του σημερινού Διοικητικού μοντέλου της Π.Ν.Α όπως εμφανίζονται και στις δυο κεντρικές βασικές εφημερίδες του Κυκλαδικού και Δωδεκανησιακού έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου.

Αναλυτικότερα στην εφημερίδα *Ροδιακή της Κυριακής* (Π.Ε Δωδεκανήσου) της 27 Νοε. 2016 στο πρωτοσέλιδο κεντρικός τίτλος αναφέρει «*Νέο χτύπημα σε βάρος της Ρόδου*» επαναφέροντας το αίτημα και του Συλλόγου των Υπαλλήλων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου να οριστεί η Ρόδος ως έδρα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, ενώ αντίστοιχα στην *Κοινή Γνώμη* (Π.Ε Κυκλάδων) με ημερομηνία 28 Νοε 2016 το πρωτοσέλιδο της αναφέρει «*Διχαστική διεκδίκηση επαναφορά της έδρα από τη Σύρο στην Ρόδο*» κ.λπ.

Στις 07 Μαρτίου 2017 στα ψηφίσματα του Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων Νοτίου Αιγαίου προτάθηκε αυτοτελούς Υπηρεσίας Εποπτείας ΟΤΑ (... ειδικά η Π.Ν.Α. λόγω του νησιωτικού της χαρακτήρα, και της γεωγραφικής ιδιομορφίας με μεγάλη απόσταση μεταξύ των μεγάλων πληθυσμιακά Δήμων της ενότητας Δωδεκανήσου, και της έδρας της Περιφέρειας, δεν μπορεί να εξυπηρετηθεί από μια και μόνο Αυτοτελή Υπηρεσία Εποπτείας ΟΤΑ, επομένως κρίνεται επιτακτική η δημιουργία δυο αυτόνομων υπηρεσιών με έδρα τη Σύρο και τη Ρόδο...)⁵⁰.

Στην *Μόνιμη Επιτροπή Περιφερειών της Βουλής* στις 19 Φεβ 2016 Κυβερνητικός βουλευτής των Κυκλάδων κατέθεσε εστιάζοντας στην πρόταση του για (...ενοποίηση των δύο Περιφερειών Βορείου και Νοτίου Αιγαίου σε μια ενιαία Περιφέρεια, ένα είδος «επιτελικής κυβέρνησης» για όλο το Αρχιπέλαγος ...) ⁵¹.

⁴⁹ Μυστακίδου (2012), σ. χ.σ.

⁵⁰ Naxos press (2016), σ. χ.σ.

⁵¹ MilosVoice.gr (2016), σ. χ.σ.

Σε άλλες διερευνητικές μου ερωτήσεις των απόψεων κορυφαίων αυτοδιοικήτων παραγόντων μπορεί να αποτυπωθεί η άποψη πρώην Αντιπεριφερειάρχη Κυκλάδων που στην ερώτηση (...γιατί να μην είναι η Ρόδος πρωτεύουσα της Π.Ν.Α αφού έχει πολύ περισσότερο πληθυσμό από την Σύρο...), μου απαντήθηκε ότι με το ίδιο σκεπτικό δεν έπρεπε οι Βρυξέλες να ήταν διοικητικό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωση αφού καταγράφουν πληθυσμό κάτω των 150.000 μόνιμων Βέλγων κατοίκων. Αντίστοιχα Διευθυντές Υπηρεσιακών μονάδων της Π.Ν.Α. στην Σύρο μου υπενθύμισαν ότι (...και στην Περιφέρεια Πελοποννήσου έδρα της Περιφέρειας είναι η Τρίπολη που τυχάνει πόλη με πληθυσμό πολύ μικρότερο από την Καλαμάτα και την Κόρινθο της ίδιας Περιφέρειας...). Σε ανταπάντηση αντίστοιχα συνδικαλιστικά υπηρεσιακά στελέχη της Π.Ν.Α στην Ρόδο επιμένουν στην άμεση μεταφορά της Έδρα στο νησί τους λόγω του μεγάλου πληθυσμού της Ρόδου, παρόλο που γνωρίζουν ότι ενώ στις Κυκλάδες δεν υπάρχει ένα νησί με μεγάλο πληθυσμό, υπάρχουν πολλά νησιά με πολλούς κατοίκους, κάτι που δεν ισχύει στα Δωδεκάνησα. Στα θέματα της Υγείας η άποψη του Διοικητή του Νοσοκομείου Σάμου είναι (... ότι θα μπορούσε να υπάρχει Υγειονομική συνεργασία και σύνδεση της Σάμου με τις Κυκλάδες ...) , παρόλο που επισημάνθηκε η μεγάλη μεταφορά ασθενών από τα νοσοκομεία της Ρόδου στην νήσο Κρήτη. Ο σημερινός Αντιπεριφερειάρχης Κυκλάδων στις ερωτήσεις μου εστίασε (... στην Στρατηγική σκέψη ανάπτυξης των Κυκλάδων σε θέματα υδατοδρομίων, και επενδυτικών σχεδίων δημιουργίας μόνιμων στούντιο για μεγάλες κινηματογραφικές παραγωγές στην Σύρο...) ⁵².

Εδώ κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι, η συγκεκριμένη απόφαση για το πλήθος των αιρετών Περιφερειών σε δέκα τρεις (13,) δεν συμβαδίζει με μια σαφή, ενιαία, περιφερειακή συγκρότηση της χώρας στη βάση της περιφερειακής αυτοδιοίκησης. Για παράδειγμα η συγκρότηση των υγειονομικών φορέων σε περιφερειακό επίπεδο απαρτίζεται από επτά (7) Διοικήσεις Υγειονομικών Περιφερειών, η Φορολογική Διοίκηση της χώρας συγκροτείται σε τέσσερις (4) Φορολογικές Περιφέρειες, η Λιμενική Διοίκηση σε εννιά (9) Περιφερειακές Διοικήσεις κ.λπ. Τα πολλαπλά συστήματα περιφερειοποίησης της χώρας προκύπτουν από την κυριαρχία κλαδικών κριτηρίων έναντι των χωρικών έτσι ώστε με την πολλαπλή και στρεβλή περιφερειοποίηση της χώρας να μην έχουμε ούτε ισχυρή Κεντρική Διοίκηση, ούτε ισχυρή Τοπική Αυτοδιοίκηση. Απαιτείται μια ενιαία στρατηγική αντίληψη, για επιτυχημένη αποκέντρωση της Δημόσιας Διοίκησης τέτοια που θα στηρίζεται στη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων προς τα κάτω στη βάση ενιαίων περιφερειακών ενοτήτων και στην πρόταξη των λειτουργικών χωρικών κριτηρίων έναντι των εφαρμοζόμενων σήμερα κλαδικών ⁵³.

Επίσης στην τελική εισήγηση της επιτροπής της αναθεώρησης του Καλλικράτη με τίτλο «*Θεσμική Συγκρότηση & Λειτουργία Τ.Α.*» αναφέρεται αυτολεξεί ότι (... οι συνενώσεις που έγιναν με

---

⁵² cyclades24.gr (2017), σ. χ.σ.

⁵³ Μπουρίκος (2017), σ. χ.σ.

το Ν 3852/2010 (Καλλικράτης) δεν αποτύπωσαν επαρκώς τις αντικειμενικές, γεωγραφικές, συγκοινωνιακές οικονομικές και κοινωνικές παραμέτρους και θα μελετηθούν εκ νέου άμεσα...)⁵⁴.

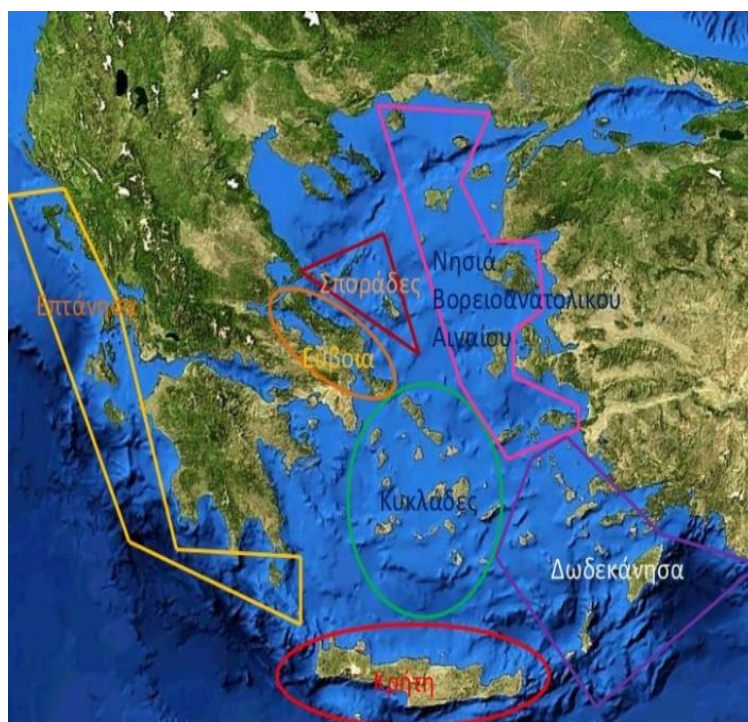
Κεφάλαιο 5 Τελικές Προτάσεις για Π.Ν.Α. και Νήσου Ρόδου

Μετά τα παραπάνω, που περιλαμβάνουν διαφορετικές πηγές μελέτης (γραπτές-προφορικές-πρωτογενείς-δευτερογενείς) η διαμορφούμενη με βάση τα σημερινά δεδομένα άποψη του γράφοντος εστιάζεται:

Α) Άμεσα το κεντρικό κράτος στα πλαίσια της ευρύτερης αναπτυξιακής πολιτικής, και με τον υφιστάμενο Αυτοδιοικητικό μοντέλο της Π.Ν.Α, να δημιουργηθούν για ενίσχυση της, *Ειδικές Οικονομικές Ζώνες (Ε.Ο.Ζ)* στις δύο πρωτεύουσες των τέως Νομών της Περιφέρειας, δηλαδή της Ρόδου και της Ερμούπολης, αναμόρφωση της «*Ελεύθερη Ζώνη Εμπορίου*» (Ε.Ζ.Ε) όχι μόνο για την διευκόλυνση των εγχώριων εξαγωγών, αλλά και στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων στο κλάδο των logistics και τέλος την *διαμόρφωση Ειδικής Ζώνης Κινήτρων (Ε.Ζ.Κ)* για τα Νησιά ιδιαίτερα τα νησιά κάτω από 3.000 κάτοικους και της παραμεθορίου περιοχής του Νότιου Αιγαίου⁵⁵.

Β) Στο επόμενο στάδιο με ισχυρή τοπική διαβούλευση ιδιαίτερα με τους κατοίκους της Π. Ν. Αιγαίου (και όχι μόνο με πολιτικές-εργασιακές συντεχνίες) να προταθούν πιθανών οι παρακάτω λύσεις:

Β 1) Στον διαχωρισμό των δυο Π.Ε που η μια θα είναι η *Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου* με έδρα την Ρόδο και δημιουργία νέας Περιφέρειας πιθανόν με τίτλο *Περιφέρεια Κεντρικού Αιγαίου* με βασικό κορμό την Π.Ε. Κυκλάδων με έδρα την Σύρο. Αυτό προτείνεται

Εικόνα 11: Χαρτογραφική απεικόνιση Περιφερειών Ελλάδος (απόσπασμα). Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

διότι αφενός, οι γεωστρατηγικές ανακατατάξεις στο Νότιο Αιγαίο είναι

πολύ κρίσιμες και αφετέρου οι

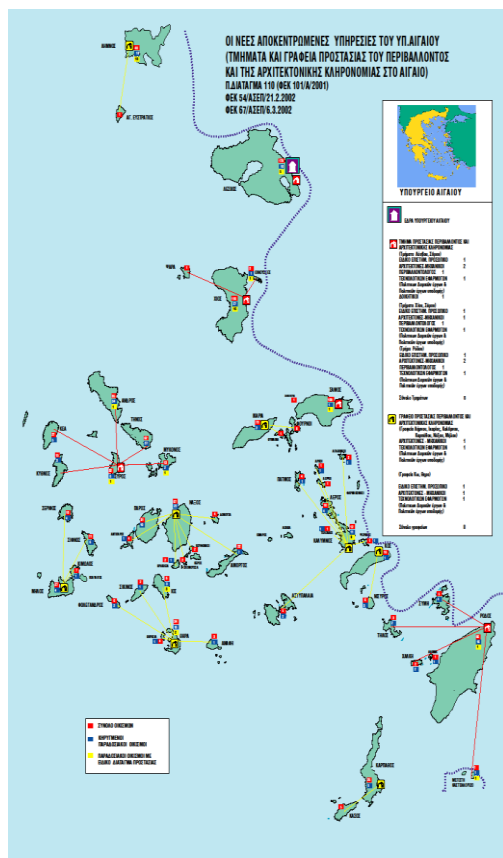
αντιπαλότητες (κοινωνικές – οικονομικές – αναπτυξιακές) αμβλύνονται αντί να μειώνονται μετά από τόσα χρόνια εφαρμογής. Είναι πλέον φανερό ότι δεν έχουν κοινά προβλήματα τα παραμεθόρια

⁵⁴ Τα μπλόκια.gr (2017), σ. χ.σ.

⁵⁵ Κόνσολας (2012), σ. 64-66.

νησιά (Κάλυμνο, Κως κ.λπ) με περισσότερο από 200 ν. μ. απόσταση από την Αττική (Μεταναστευτικό-Ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις) με τα νησιά που απέχουν από τις ακτές Αττικής μόνο 14-30 ν.μ. όπως π.χ. η Τζια-Κύθνος κ.λπ.

Εικόνα 12: Οι νέες αποκεντρωμένες υπηρεσίες του Υπουργείου Αιγαίου. Πηγή:Υπουργείο Αιγαίου

B2) Αν δεν βρεθεί πρόσφορο έδαφος η παραπάνω πρόταση για διαχωρισμός των δυο Π.Ε (Δωδεκανήσου και Κυκλάδων) σε αυτόνομες Περιφέρειες της Ελλάδας επικαλούμενοι ότι η «ισχύει εν την ενώσει» του Ομήρου, τότε για να ενισχυθεί Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου «εν την ενώσει», να συνενωθεί με την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, για να ενισχυθούν ταυτόχρονα και οι δυο Περιφέρειες, καθώς τα περισσότερα προβλήματα είναι κοινά, ταυτόχρονα ισοαπέχουν από την Αθήνα και ταυτόχρονα η Σύρος είναι στο μέσον της απόστασης κ.λπ. Ακόμα και ο στρατηγικός στόχος της Περιφέρειας Βόρειου Αιγαίου για το 2014-2020 συνηγορεί αφού στοχεύει στην «αναστροφή της φθίνουσας αναπτυξιακής πορείας των νησιών της, επιδιώκοντας πραγματική οικονομική και κοινωνική σύγκλιση με τις αναπτυγμένες περιφέρειες της E.E. διασφαλίζοντας κοινωνική συνοχή και διατήρηση της ιδιαίτερης νησιώτικης φυσιογνωμίας κάθε νησιού»⁵⁶.

Γ) Είναι πιστεύουμε αδήριτη ανάγκη ασχέτως της έδρας η Ρόδος «πύλη εισόδου», λόγω της κομβικής τους θέση επί των διευρωπαϊκών δικτύων ώστε να εξειδικευτεί σε έναν διεθνή αναπτυξιακό ρόλο, «κέντρο ανάπτυξης Παραμεθόριων Περιοχών» λόγω της γεωστρατηγικής της θέσης και τέλος «Μητροπολιτικός δήμος» σαν «εξειδικευμένη Μητρόπολη» για να θωρακίσει περαιτέρω και τα γύρω μικρά νησιά με κυρίαρχο αναπτυξιακό, οικονομικό, συγκοινωνιακό και πολιτιστικό ρόλο.

Αντίστοιχα η πρωτεύουσα Ερμούπολη να λειτουργεί και σαν «Κέντρο Ανάπτυξης Νησιώτικων Περιοχών» χωρίς να είναι απόλυτα δεσμευτικό λόγω νησιωτικότητας το μέγεθος του πληθυσμού της, ώστε να μπορεί να λειτουργεί ως τόπος συγκέντρωσης παροχής υπηρεσιών, παραγωγικών δραστηριοτήτων με εξειδικευμένο αναπτυξιακό ρόλο, βοηθώντας σημαντικά στην αποτροπή της απομόνωσης των δεκάδων κατοικημένων μικρών διάσπαρτων νησιών των Κυκλάδων⁵⁷.

⁵⁶ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας Και Κλιματικής Αλλαγής (2014),σ. 162.

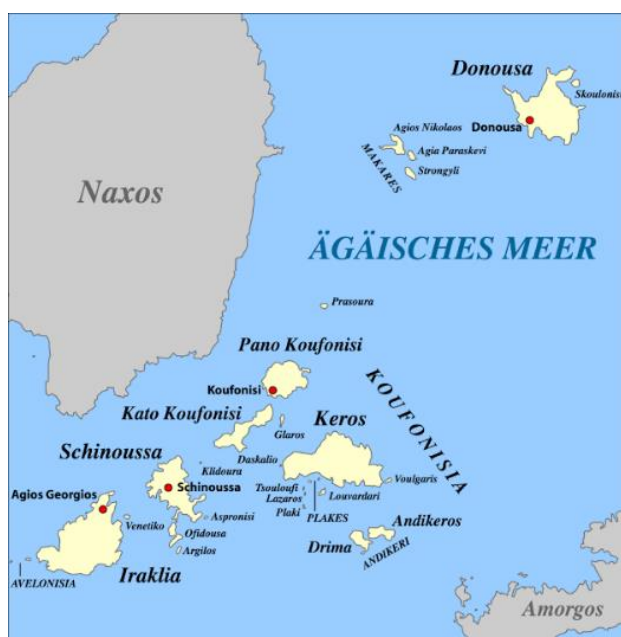
⁵⁷ Παπαδασκαλόπουλος, (2016).

Με τις παραπάνω δράσεις θα ενισχυθεί αφενός ο αναπτυξιακός ρόλος των δυο αυτών Νησιών και αφετέρου θα θωρακιστεί η παραμεθόριο ιδιαίτερα διάμεσου της ισχυροποίησης της νήσου Ρόδου, εξοικονομώντας σημαντικές κρίσιμότες αμυντικές δαπάνες, σύμφωνα με τις απόψεις μελών του Δ.Σ του Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών (ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ.).⁵⁸

Κεφάλαιο 6ο: Συνοπτική Περιγραφή και Αξιολόγηση της Υφιστάμενης Κατάστασης του Δήμου Νάξου και μικρών Κυκλάδων

Με την εφαρμογή του ν.3852/2010 Πρόγραμμα «Καλλικράτης» άρθρο 29 Α. σε μια (1) μόνο περίπτωση της Ελληνικής Τοπικής Αυτοδιοίκησης, πραγματοποιήθηκε ένωση πέντε (5) διαφορετικών νησιών σε ένα κεντρικό δήμο, και συγκεκριμένα στον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, σε πλήρη αντίθεση της πολιτικής αναγγελία «κάθε νησί και ένας δήμος». Σήμερα μετά από επτά (7) χρόνια από την εφαρμογή του νόμου, κατάφερε ο συγκεκριμένος Δήμος να δημιουργήσει πολιτιστικές δομές και ανάπτυξη όπως υπόσχονταν οι εμπνευστές του;

Ο νέος Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων με έδρα τη Νάξο, αποτελείται από την συνένωση της νήσου Νάξου των 21.143 κάτοικοι με τα τέσσερα (4) μικρά νησιά της άγονης γραμμής, Κουφονήσι Σχοινούσα, Ηράκλεια, και Δονούσα των 447, 256, 207 και 180 κατοίκων αντίστοιχα (ΕΣΥΕ 2011).

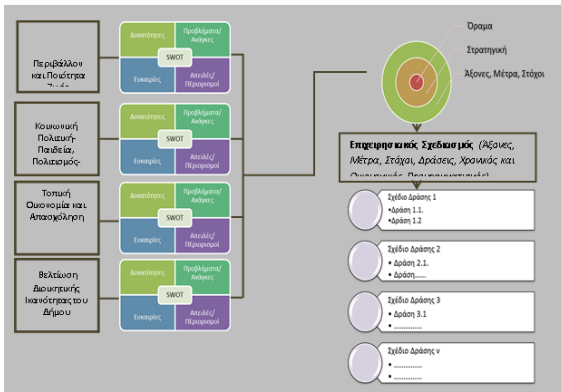
Ο αριθμός απασχολούμενων ανά τομέα δραστηριότητας και ανά κλάδο στη μεγάλη νήσο Νάξο είναι, στον πρωτογενής (Α΄) τομέα 1.409 απασχολούμενοι, ιδιαίτερα στις γεωργικές πτηνοτροφικές παράγωγες, στο δευτερογενή (Β΄) τομέα (μεταποίηση-βιοτεχνίες) 1.497 απασχολούμενοι, ιδιαίτερα στα συσκευαστήρια πατατοσπορου, τυροκομεία, ελαιοτριβεία, βιοτεχνίες ποτοποιίας, επεξεργασίας μάρμαρου και σμύριδας και τέλος στο τριτογενής (Γ΄) τομέας 3.495 εργαζόμενους (Τουρισμός-εστίαση) όπου απασχολείται το 47,5% του ενεργού πληθυσμού του νησιού.(Ξ.Ε.Ε 2012)⁵⁹.

⁵⁸ <http://www.elisme.gr/gr/2013-01-08-10-06-18/item/42-322>

⁵⁹ Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (χ.χ.), σ. 38.

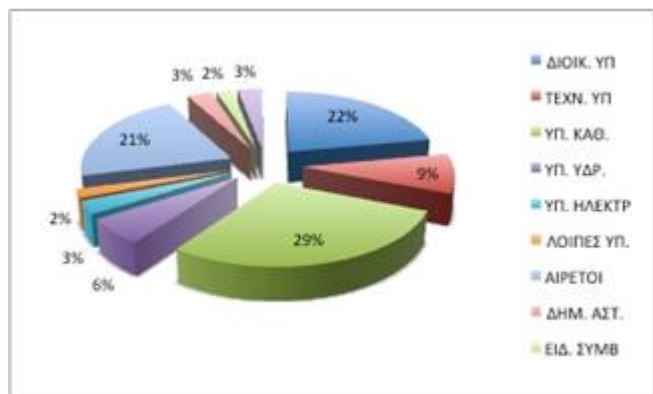
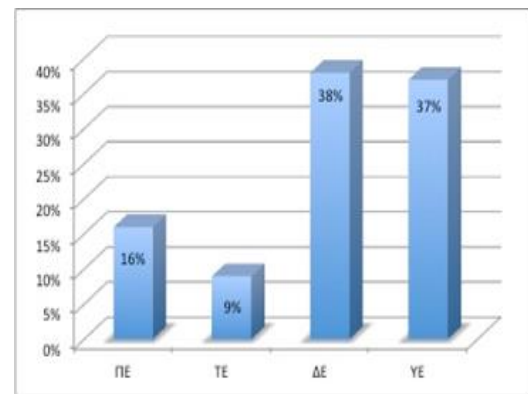
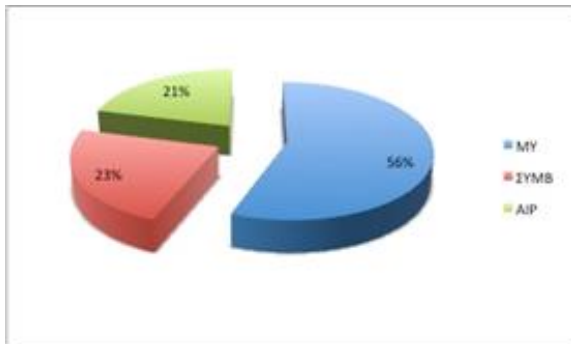
Όπως είναι φανερό η ηγετική θέση του Δήμου Νάξου είναι φυσικά αυταπόδεικτη σε σχέση με τα τέσσερα (4) μικρά νησιά (πρώην κοινότητες) της άγονης γραμμής.

Στο πενταετές (5ετες) Πρόγραμμα Δράσης του εν ισχύ Επιχειρησιακού προγράμματος παρουσιάζεται το «Όραμα» του δήμου που αυτολεξεί αναφέρει ότι: «είναι η ισόρροπη ανάπτυξη του Δήμου και όλων των Δημοτικών Διαμερισμάτων του Δήμου Νάξου & Μικρών Κυκλάδων ... μέσω στενής συνεργασίας και συνεννόησης με το σύνολο των πολιτικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και παραγωγικών φορέων της Νάξου και των Μικρών Κυκλάδων».

Η παραπάνω στρατηγική του Δήμου οργανώνεται σε τέσσερις (4) άξονες, και τα θέματα πολιτισμού παρουσιάζονται στον Άξονα 2 «Κοινωνική Ανάπτυξη, Παιδεία, Τουρισμός, Πολιτισμός και Αθλητισμός» στο μέτρο 2.4: «Τουρισμός και Πολιτισμός Ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού» με στόχους την

«Διοργάνωση εκδηλώσεων τοπικής, εθνικής και διεθνούς εμβέλειας, η Αξιοποίηση υφιστάμενων και δημιουργία νέων υποδομών για πολιτιστική χρήση, και τέλος η Ανάδειξη πολιτιστικού αποθέματος».

Αυτές οι δράσεις αυτές υποστηρίζονται συνολικά από 235 υπαλλήλους, όπως παρουσιάζονται παραπάνω και υλοποιούνται διάμεσου δυο βασικών δομών του δήμου: α) του γραφείου Πολιτισμού, αθλητισμού και Νέας Γενιάς που σχεδιάζει, εισηγείται και μεριμνά για την εφαρμογή πολιτικών, προγραμμάτων και δράσεων στον τομέα του πολιτισμού και β) της Κοινοφελούς Επιχείρηση Δήμου Νάξου και Μικρών Κυκλάδων: Νομικό Πρόσωπο Πολιτισμού Αθλητισμού Περιβάλλοντος Παιδείας Πρόνοιας Και Αλληλεγγύης (Νο.Π.Π.Α.Π.Π.Π.Α) Φεκ 1300/Β/11 αρμόδιο πολλών δράσεων και πολιτικών για την ανάδειξη και προστασία του τοπικού πολιτισμού,

την προβολή των πολιτιστικών αγαθών και των σύγχρονων πολιτιστικών έργων που παράγονται σε τοπικό επίπεδο. Ο Φορέας αυτός χρηματοδοτείται α) από την τακτική επιχορήγηση του Δήμου Νάξου & Μικρών Κυκλάδων β) απευθείας από το κράτος γ) από τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της Ευρωπαϊκής ένωσης (Ε.Ε.) και δ) από εισπράξεις από το αντίτιμο των πραγμάτων ή υπηρεσιών που παρέχονται από το Νομικό Πρόσωπο κ.λπ. Στον προϋπολογισμό του δήμου παρουσιάζονται:

8	ΠΑΗΡΩΜΕΣ ΠΟΕ , ΑΠΟΛΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ	
81	ΠΑΗΡΩΜΕΣ ΟΦΕΙΛΩΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΤΩΝ (ΠΟΕ)	3.828.919,82 €
82	ΛΟΙΠΕΣ ΑΠΟΛΟΣΕΙΣ ΣΥΜΠΕΡΙΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΟΥ ΝΟ.Π.Π.Α.Π.Π.Π.Α	2.551.849,37 €
	ΣΥΝΟΛΟ Κ.Α. 8 ΠΑΗΡΩΜΕΣ ΠΟΕ, ΑΠΟΛΟΣΕΙΣ, ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ	6.380.769,19 €

Συμπερασματικά: Από τις ποίκιλες και πλούσιες δράσεις του μεγάλου δήμου Νάξου διαπιστώνεται ότι υπάρχει μόνο μια μικρή συμμετοχή σε πολιτιστική δράση σε κάθε μικρό νησί. Η μεγάλη του χρηματοδότηση δεν καταλήγει επ ουδένι σε στήριξη πολιτιστικών δομών των άλλων μικρών νησιών. Ιδιαίτερα στην περίπτωση του νησιού Κουφονησιού που θα αναλύσουμε παρακάτω, παρουσιάζεται μόνο μια (1) δράση αναγκάζοντας οι κάτοικοι του μικρού αυτού νησιού, να προσπαθούν με εθελοντικές δράσεις να δημιουργήσουν πολιτιστική κουλτούρα χωρίς καμία δημοτική – διαχρονικά πολιτική στήριξη.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΥΠΟΔΟΜΕΣ - ΧΩΡΟΙ - ΔΟΜΕΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	ΑΡΧΡΟΣ ΜΗΤΡΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΟΠΟΛΗΣ ΝΑΞΟΥ	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΓΥΡΟΥΛΑ ΙΕΡΟ ΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΣ	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΥΡΙΑ	Ο ΚΟΥΡΟΣ ΣΤΟ ΦΛΕΡΙΟ	ΟΙ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΙ ΤΑΦΟΙ ΤΩΝ ΕΓΓΑΡΩΝ	ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΟΥ ΖΑ ΣΤΟ ΟΡΟΣ ΖΑ	ΠΟΡΤΑΡΑ ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ.
	ΑΡΧΑΙΑ ΠΟΛΗ ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΣΤΗ ΓΡΟΤΤΑ	ΚΟΥΡΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ	Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΧΕΙΜΑΡΡΟΥ ΦΙΛΩΤΙ	ΒΑΘΥ ΛΙΜΕΝΑΡΙ ΔΟΝΟΥΣΑΣ			
ΜΟΥΣΕΙΑ	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΑΞΟΥ	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΣΤΡΑΚΙ	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΗΝ ΑΠΕΙΡΑΘΟ	ΤΟ ΓΕΩΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ - ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΠΕΙΡΑΘΟΥ	ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΟΝ ΑΠΕΙΡΑΘΟ	ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΜΥΡΙΑΔΑΣ ΚΟΡΩΝΟΣ	
ΜΝΗΜΕΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	ΚΑΣΤΡΟ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ	ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΜΠΕΛΟΝΙΑ ΓΑΛΑΝΑΔΟ	ΠΥΡΓΟΙ ΜΕΛΑΝΩΝ ΤΩΝ ΜΑΡΚΟΥ ΣΑΝΟΥΔΟΥ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗ,	ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΙ ΚΑΙ ΚΑΣΤΡΑ ΣΤΟ ΣΑΓΚΡΙ	ΚΑΣΤΡΟ ΖΕΥΓΩΛΗ ΑΠΕΙΡΑΘΟΣ	ΠΑΛΙΑ ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ ΣΜΥΡΙΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΝΑΕΡΙΟ ΤΡΕΝΟ ΚΟΡΩΝΟΥ	
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ	3	ΠΟΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΦΙΛΩΤΙΟΥ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΠΕΡΑΘΟΥ	ΠΟΛΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΡΩΝΟΥ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΟΝΟΥΣΑΣ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΩΜΙΑΚΗΣ	
ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	1	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒ/Η Γ.Α. ΜΑΓΚΑΚΗ					
ΛΟΙΠΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΑΜΠΑΝΕΛΗΣ	ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΧΟΛΗΣ ΟΥΡΣΟΥΛΙΝΩΝ					

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ							
ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΓΙΟΡΤΗ ΨΑΡΑ ΑΠΟΛΛΩΝΑ	ΓΙΟΡΤΗ ΨΑΡΑ ΚΟΥΦΟΝΗΣΙ	ΘΕΡΙΝΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ	ΣΥΝΕΔΡΙΑ / ΗΜΕΡΙΔΕΣ	ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗΣ – ΖΑΧΑΡ/ΚΗΣ	ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
	ΓΙΟΡΤΗ ΠΑΤΑΤΑΣ	ΈΚΘΕΣΕΙΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ - ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ					
ΦΕΣΤΙΒΑΛ	ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΕΧΝΩΝ ATHENSART	ΗΜΕΡΕΣ ΧΟΡΟΥ ΣΤΟΝ ΚΙΝΙΔΑΡΟ ΝΑΞΟΥ	ΔΗΜΗΤΡΙΑ				
ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ	ΧΩΡΑΣ ΝΑΞΟΥ	ΑΠΕΡΑΘΟΥ	ΦΙΛΩΤΙ (ΧΟΙΡΟΣΦΑΓΙΑ)				
ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ	20 ΜΑΗ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΘΑΛΛΕΛΑΙΟΥ, ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΘΑΛΛΕΛΑΙΟ	30 ΙΟΥΝΗ: ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, ΣΤΙΣ ΜΕΛΑΝΕΣ	7 ΙΟΥΛΗ: ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ, ΣΤΗΝ ΠΟΤΑΜΙΑ	8 ΙΟΥΛΗ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ, ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΠΡΟΚΟΠΗ	14 ΙΟΥΛΗ: ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ, ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΓΛΙΝΑΔΟ	17 ΙΟΥΛΗ: ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ, ΣΤ' ΑΓΓΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΡΩΝΟ	25 ΙΟΥΛΗ: ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΑΣ, ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ
	27 ΙΟΥΛΗ: ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗΜΩΝΑ, ΣΤΟ ΑΓΕΡΣΑΝΙ	6 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ, ΣΤΟ ΓΛΙΝΑΔΟ, ΤΟΝ ΔΑΜΑΡΙΩΝΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΥΡΟΥΝΟΧΩΡΙ	15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ, ΣΕ ΟΛΗ ΤΗ ΝΑΞΟ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΤΟ ΦΙΛΩΤΙ	23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: ΤΑ ΕΝΝΙΑΜΕΡΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ, ΣΤΟΥΣ ΤΡΙΠΟΔΕΣ	29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: ΤΟΥ ΑΪ ΓΙΑΝΝΗ, ΣΤΗΝ ΑΠΕΙΡΑΝΘΟ, ΤΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΓΕΡΣΑΝΙ	8 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ: ΤΗΣ ΘΕΟΣΚΕΠΑΣΤΗΣ, ΣΤΗΝ ΚΩΜΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΤΑΜΙΑ	14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ: ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΗ ΔΟΝΟΥΣΑ
	17 ΣΕΠ ΑΓ ΣΟΦΙΑΣ-ΔΟΝΟΥΣΑ						

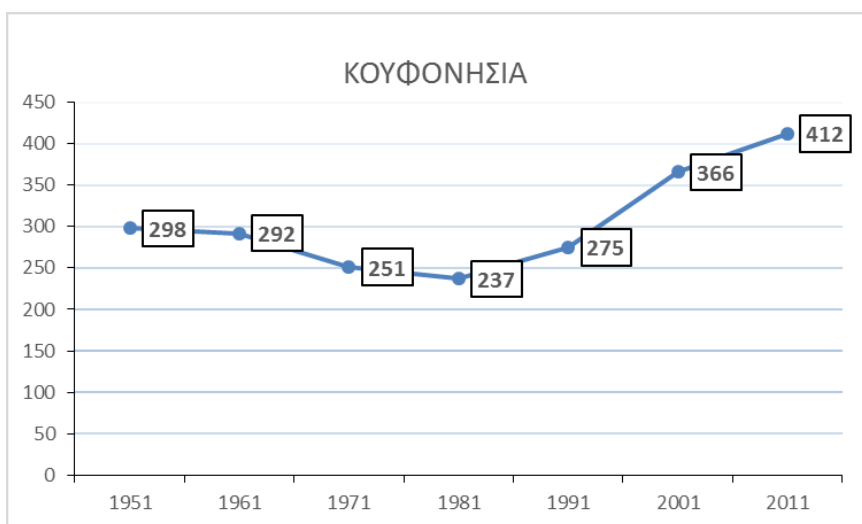
ΣΥΛΛΟΓΟΙ		
1.	ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ «ΔΙΟΝΥΣΟΣ»	9. «ΤΟ ΠΕΤΑΛΟ» ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΟΝΗΣ ΚΟΥΡΟΥΝΟΧΩΡΙΟΥ – ΜΥΛΩΝ «ΠΑΝΑΓΙΑ ΦΛΕΡΙΩΤΙΣΣΑ»
2.	ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΕΡΑΜΙΩΤΩΝ	10. «ΖΕΥΣ» ΦΙΛΩΤΙΟΥ
3.	ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΟΡΩΝΙΔΙΩΤΩΝ	11. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΤΙΤΩΝ ΓΑΛΗΝΙΩΤΩΝ «Η ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΑΤΤΑΛΙΩΤΙΣΣΑ»
4.	ΕΞΟΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΟΡΩΝΟΥ	12. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΔΟΝΟΥΣΑΣ «Ο ΠΟΣΕΙΔΩΝ»
5.	«ΚΟΥΡΟΣ Ο ΕΛΛΗΝΑΣ» ΜΕΛΑΝΕΣ	13. ΠΟΛ/ΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΓΓΑΡΩΝ «ΑΓ. ΤΡΥΦΩΝΑΣ»
6.	«Ο ΑΠΙΚΡΑΝΤΟΣ» ΚΙΝΙΔΑΡΟΥ	14. ΠΟΛ/ΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΑΓΚΡΙΟΥ «ΠΝΟΕΣ»
7.	ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	15. ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΑΝΑΚΟΥ
8.	«ΤΑ ΦΑΝΑΡΙΑ» ΑΠΕΙΡΑΝΘΟΥ	16. ΠΟΛ/ΚΟΣ ΕΞΟΡ/ΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΟΛΙΧΝΙΟΥ «Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ»
		17. ΠΟΛ/ΚΗ ΧΟΡΕΥΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
		18. ΕΞΟΡ/ΚΟΣ ΠΟΛ/ΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΡΑΓΑΙΑΣ
		19. ΕΞΟΡ/ΚΟΣ ΠΟΛ/ΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
		20. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΟΥΦΟΝΗΣΙΩΝ
		21. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Κεφάλαιο 7ο: Συνοπτική Περιγραφή και Αξιολόγηση της Υφιστάμενης Κατάστασης του Δημοτικού Διαμερίσματος νήσου Κουφονησιού.

Σε μια συνοπτική περιγραφή και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης στο μικρό αυτό νησί της άγονης γραμμής, εμφανίζονται πολλές σημαντικές μοναδικότητες. Καταρχάς σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ το 2011 η *δημοτική ενότητα Κουφονησιών* εμφανίζει πληθυσμό 412

κατοίκων, πιστοποιώντας το μεγαλύτερο ποσοστό % αύξησης πληθυσμού με περισσότερο από 35% αύξηση σε σχέση με την απογραφή του 2001 που απογράφηκαν 366 κάτοικοι, (ΕΣΥΕ) και αύξηση 54% από το 1981.

Η ηλικιακή διαστρωμάτωση των κατοίκων εμφανίζει πολλούς νέους σε ηλικία κατοίκους, αφού μέχρι την ηλικία των 55 ετών εμφανίζεται το 75% των κατοίκων.

Πίνακας 2. Ποσοστιαία κατανομή πληθυσμού κατά ηλικία στο Δήμο Νάξου & Μικρών Κυκλάδων

	Σύνολο	0-14	%	15-54	%	55-79	%	65 & άνω	%
Δ.Ε. Κουφονησιών	366	71	19,40%	207	56,56%	77	21,04%	11	3,00%

Η Αναπτυξιακή φυσιογνωμία του Νησιού που αναλύεται παρακάτω, υποστηρίζεται οργανικά από τρεις (3) υπάλληλους στο Κουφονήσι που κατανέμονται ανά ένα, στο ΚΕΠ, στην Καθαριότητα, και Οδηγός αντίστοιχα.

Σήμερα, η βασική οικονομική δραστηριότητα εμφανίζεται στον Τριτογενή (Γ΄) τομέα λόγω της τεράστιας τουριστικής ανάπτυξης και δευτερευόντως στον πρωτογενή (Α΄) τομέα, ιδιαίτερα στον υπότομέα της Αλιείας, με 53 ψαράδες ενεργούς (''επί του σκάφους κατά την αλιευτική δραστηριότητα''), σε 33 αλιευτικά⁶⁰.

Ο δευτερογενής (Β΄) τομέας μπορούμε να αναφέρουμε ότι εκλείπει παντελώς (βιοτεχνίες κ.λπ.). Στον συνεχώς αυξανόμενο τριτογενή (Γ΄) τομέα και ιδιαίτερα στον Τουρισμό εμφανίζεται στο Κουφονήσι (ακόμα και σε σχέση με το μεγάλο νησί της Νάξου) σημαντικά μεγαλύτερος, αφού αντιστοιχούν 3,4 κλίνες /κάτοικο (συνολικά 1539 κλίνες σε 447 κατοίκους) όταν στην Νάξο αντιστοιχούν 0,42 κλίνες/κάτοικο, (συνολικά 9005 κλίνες σε 21.143 κατοίκους).

Πίνακας 3. Βασικά Χαρακτηριστικά επιχειρήσεων Διανυκτερεύσεων Τουριστικού Κλάδου

Νησιά	κάτοικοι	έκταση τ.χλμ	Τουριστικά καταλύματα				ΣΥΝΟΛΟ ΚΛΙΝΩΝ
			Ξενοδοχεία 4*	Ξενοδοχεία 3*	Ξενοδοχεία 2*	Ενοικιαζόμενα δομάτια	
ΝΑΞΟ	21143	496	495	1865	2755	3890	9005
ΚΟΥΦΟΝΗΣΙ	447	26	226	225	78	1010	1539

Στο πενταετές (5ετες) Ε.Π. που έχει δημιουργηθεί από τον ισχυρό Δήμο Νάξου δεν αναφέρεται πουθενά καμία πολιτιστική πολιτική για το μικρό αυτό νησί⁶¹.

Από τις σημαντικότερες πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες που είναι, οι Εκδόσεις, Εκτυπώσεις, Φιλμ και βίντεο, Φωτογραφία, - Μουσική, Τηλεόραση και Ραδιόφωνο, Τέχνες και διασκέδαση, Βιβλιοθήκες και Μουσεία, Εμπόριο πολιτιστικών αγαθών, Αρχιτεκτονική, Εξειδικευμένο σχέδιο, Διαφήμιση, Παραγωγή λογισμικού⁶² ρεαλιστικά θα μπορούσαν πολύ λίγες από αυτές τις δράσεις να συνεισφέρουν τον πολιτισμό σε μια επαρχιακή νησιώτικη πολιτιστική αναγέννηση.

⁶⁰ Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (χ.χ.).

⁶¹ Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης

⁶² Αυδικός (2014), σ. 17

7.1. Υπάρχουσα Πολιτιστική Υποδομή Και Δραστηριότητες

Στο Κουφονήσι λειτουργεί αδιάλειπτα την τελευταία δεκαετία στο νησί, ο πολιτιστικός σύλλογος *Κουφονησιων «Κέρος»*, έχοντας επιδείξει σημαντικές πολιτιστικές δράσεις σε σχέση πάντα με τα

προβλήματα που αντιμετωπίζει.⁶³ Επίσης στο νησί έχει δημιουργηθεί *Χορευτική Ομάδα* με χοροδιδάσκαλο από την κοντινή Νάξο⁶⁴ και *Θεατρική Ομάδα* με την καθοδήγηση καθηγητών του Λυκείου με σημαντικές Κυκλαδικές διακρίσεις. Η *Μουσική Ομάδα* εστιάζεται στα μαθήματα παραδοσιακών οργάνων (Βιολι-Λαουτο), και χρηματοδοτείται από το *Ίδρυμα Νιάρχος της Αθήνα* διάμεσου της «*Ομάδας*

Άγνης Γραμμής».

Μόνιμες δράσεις καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου είναι τα *Σεμινάρια Μαρμαρογλυπτική*⁶⁵ η φιλοζωική δράση *Στείρωσης μικρών ζώων*⁶⁶, η Συλλογή τροφίμων για φτωχούς⁶⁷ και Έκθεση τεχνημάτων και φωτογραφίας στο Κουφονήσι⁶⁸.

Αναλυτικότερα ανά χρονολογική σειρά από τον *Πολιτιστικό σύλλογο Κέρος* πραγματοποιούνται οι παρακάτω πολιτιστικές δράσεις.

Κάθε μήνα Μάρτιο το *Κουφονησιώτικο Καρναβάλι*⁶⁹ και Απρίλιος τον εορτασμό του *Αγίου Γεωργίου* με παραδοσιακή μαγειρική⁷⁰, *Εθελοντική καθαριότητα-άσπρισμα στα σοκάκια* στην πόλη του Νησιού⁷¹. Μετά το Πάσχα παρουσιάζουν την αναβίωση του εθίμου "*Καντάδες*" τραγουδώντας μαντινάδες σε κυκλαδίτικο ρυθμό⁷².

Τον Μάιο ο *καθαρισμός στα Περιπατητικά*

⁶³ <https://www.facebook.com/polisilogoskeros?fref=ts>

⁶⁴ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=48556>

⁶⁵ <https://www.facebook.com/polisilogoskeros>

⁶⁶ <http://www.diagnovet.gr/index.php/epikairotita/item/2194-edke-koufonisia>

⁶⁷ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=641884525991497&set=pcb.641887179324565&type=3&theater>

⁶⁸ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=63576>

⁶⁹ <http://www.wavent.gr/%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%BD%CE%B1%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%B9-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%BF%CF%85%CF%86%CE%BF%CE%BD%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1/>

⁷⁰ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=50905>

⁷¹ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=4784>

⁷² <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=50587>

Μονοπάτια, η διάθεση στεφανιών για καλωσόρισμα της άνοιξης - Καθαρισμός Παράλιων⁷³ η υποδοχή με χορευτικές δράσεις και παραδοσιακές στολές την Ομάδα Αιγαίου⁷⁴ είναι οι σημαντικότερες δράσεις.

Την έναρξη της καλοκαιρινής περιόδου αρχές Ιουνίου, την σηματοδοτεί η μουσικοχορευτική βραδιά με τίτλο «η Γιορτή του Ψαρά»⁷⁵, και συνεχίζονται πολιτιστικές δράσεις με σημαντικότερες το Καλλιτεχνικό Φεστιβάλ⁷⁶ την Έκθεση Φωτογραφίας επισκεπτών στα Κουφονήσια το Κρητικό γλέντι⁷⁷ για όλους στα Κουφονήσια με παρουσία – αδελφοποίηση κρητικών συλλογών⁷⁸ και τέλος με την αναβίωση του παραδοσιακού εθίμου «Αναβίωση Κλείδωνα» με κάψιμο στεφανιών και ποιητικών δράσεων⁷⁹.

Στον Ιούλιο με την παρουσία σημαντικού αριθμού επισκεπτών, ξεκινάνε δράσεις με το σημαντικότερο μέχρι πριν λίγα χρόνια, Μουσικό Φεστιβάλ στην παράλια Πορί όπου μερικά από τα σημαντικότερα ονόματα της εναλλακτικής εγχώριας σκηνής έδιναν το μουσικό παρόν,⁸⁰ ενώ για ιδιαίτερα κλασικά ακούσματα ταυτόχρονα διοργανώνεται το Μουσικό Φεστιβάλ Μιχαηλίδου της αναφερομένης μόνιμης κάτοικος Κουφονησιού⁸¹ και το «καλωσόρισμα» της αθλητική ιστιοπλοϊκής αγωνιστικής «Cyclades Regatta».⁸²

Τον Αύγουστο η σημαντικότερη εκδήλωση είναι «η γιορτής της Παναγίας» με μεταφορά όλων των κατοίκων σε εκκλησάκι στο απέναντι νησί, και τον Σεπτέμβριος διοργανώνεται Εθελοντική Αιμοδοσία⁸³. Τον Οκτώβριο καλωσορίζουν τους Γιατρούς του Κόσμου⁸⁴ και τον Δεκέμβριο διοργανώνουν το Χριστουγεννιάτικο Χωριό στα Κουφονήσια με επίσκεψη του αγίου Βασίλη και διανομή δώρων⁸⁵. Όλες αυτές οι εθελοντικές δράσεις έχουν κερδίσει ευρεία αναγνώριση μέχρι σήμερα⁸⁶.

⁷³ http://www.koufonisia.gr/?page_id=2970

⁷⁴ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=51461>

⁷⁵ <http://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/457050/koufonisi-naxoy-panigyriki-atmosfaira-sti-giorti-toy-psara>

⁷⁶ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=64035>

⁷⁷ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=41290>

⁷⁸ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=5879>

⁷⁹ http://www.musicportal.gr/alpha/?lang=el&db=musicportal&tb=dromena&alpha=titlos_ekdilosis&r=traditional_music_concerts&year=2012&month=4

⁸⁰ <http://www.culturenow.gr/up-festival-2013-sto-anw-koufonhsi/>

⁸¹ <http://www.culturenow.gr/festival-klassikhs-moysikhs-koufonhsion-2016/>

⁸² <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=53415>

⁸³ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=605359256310691&set=pcb.605361406310476&type=3&theater>

⁸⁴ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=44787>

⁸⁵ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=59103>

⁸⁶ http://www.e-kyklades.gr/travel/tourism/koufonisia_events?lang=el

7.2. Αρχαιολογική θέση και Συγκριτικό πλεονέκτημα Κουφονησιού. Αρχαιολογικές Πολιτιστικές Δράσεις

Ιστορικά τα Κουφονήσια κατοικούνται αδιάλειπτα από την προϊστορική ακόμα εποχή με πολλά αρχαιολογικά ευρήματα Κυκλαδικού Πολιτισμού. Επίσης γειτνιάζει με το αρχαιολογικό ιερό νησί της *Κέρου* που αναγνωρίζεται σαν τον σημαντικότερο αρχαιολογικό κέντρο όλων των Κυκλάδων (3.000 – 2.000 π.Χ.)⁸⁷.

Όμως το σημαντικότερο πολιτιστικό γεγονός των τελευταίων τριάντα (30) τουλάχιστον ετών είναι οι αρχαιολογικές ανασκαφές του σημαντικότερου για πολλούς αρχαιολόγους εν ζωή, του καθηγητή λόρδου c. Renfrew⁸⁸ που ανακάλυψε και δημοσίευσε στον ιστότοπο της αγγλικής εφημερίδας Times, με τίτλο, «*Κέρος μια από τις πιο αινιγματικές αρχαίες θέσεις στην Ελλάδα αποκαλύπτει νέα επίπεδα πολυπλοκότητας μετά από μια δεκαετία έρευνας*»⁸⁹. Η βράβευση από τον πολιτιστικό σύλλογο του νησιού ήταν το ελάχιστο δείγμα αναγνώρισης στην πολιτιστική παγκόσμια προβολή του νησιού⁹⁰. Με βάση τις παραπάνω παγκόσμιες δράσεις ανακοινώθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού η δημιουργία μικρού Κυκλαδικού μουσείου στο Κουφονήσι⁹¹.

Πριν λίγες ημέρες και συγκεκριμένα στις 20 Απρ. 2017, μετά από συνάντηση-συνέντευξη με την Προέδρο και μέλη του Δ.Σ του πολιτιστικού συλλόγου Κουφονησιού με την επωνυμία «*Κέρος*» στα γραφεία της Κοινότητας Κουφονησιών, η άποψη τους και φυσικά και του γράφοντος είναι με σειρά σπουδαιότητας:

α) άμεσα η δημιουργία ενός νέου «*μικρού Κυκλαδικού Μουσείου*», ώστε η δημιουργία αυτού του μικρού αρχαιολογικού μουσείου να βρίσκεται στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της και είναι ανοιχτό στο κοινό. Το Μουσείο αυτό να αποκτά, συντηρεί, μελετά, γνωστοποιεί και εκθέτει τις υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό τη μελέτη, την

⁸⁷ Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (χ.χ.), σ.

⁸⁸ www.hellinon.net/Aapdf/keroeidolia.pdf

⁸⁹ <http://www.athina984.gr/2017/01/30/nea-evrimata-stin-kero-apo-tin-epochi-ton-pyramidon/>

⁹⁰ <https://www.naxospress.gr/arthro/politismos/ena-xehoristo-taxidi-sti-kero-proto-naytiko-iero-toy-kosmoy.>

⁹¹ <https://www.naxospress.gr/arthro/politismos/dimioyrgitai-arhaiologiko-moyseio-sto-koufonisi>

εκπαίδευση και την ψυχαγωγία⁹². Μαζί με το υπάρχων μικρό Λαογραφικό μουσείο, θα είναι η βασική πολιτιστική αρχαιολογική δράση των επόμενων ετών⁹³.

και β) Συχνές ποιοτικές Μουσικές δράσεις (Παραδοσιακής – Κλασικής μουσικής) και Φωτογραφικές δράσεις (λόγω μοναδικότητα και γεομορφία του φυσικού τοπίου).

Ταυτόχρονα με την πραγματοποίηση σεμιναρίων μαρμαρογλυπτικής, αγγειοπλαστικής, παραδοσιακής κατασκευής - συντήρηση ξύλινων βαρκών με μαθήματα ζωγραφικής, παραδοσιακή χειροτεχνία – αργαλειό - θα αναβαθμίσουν εντυπωσιακά τις Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες των Κυκλάδων.

Όμως η παντελή ελλείπει κρατικής μέριμνας και πόρων ακόμα και για τα λειτουργικά έξοδα του πολιτιστικού συλλόγου, (αφού μέχρι και σήμερα στερούνται ακόμα και μόνιμης στέγης στο νησί) αναγκάζουν τα μέλη του να παραιτούνται εμφανίζοντας το πολιτιστικό σύλλογος δυστυχώς με έντονα θνησιγενή προοπτική⁹⁴. Ταυτόχρονα η ακύρωση της σημαντικότερης πολιτιστικής μουσικής δράσεις τα τελευταία χρόνια που ήταν το *υπαίθριο Φεστιβάλ μουσικής στο Πορι* συρρικνώνουν ακόμα περισσότερο τις πολιτιστικές και ταυτόχρονα Τουριστικές προοπτικές⁹⁵.

*Η αναλυτική καταγραφή όλων των Πολιτιστικών Υποδομών και Δραστηριοτήτων παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα.

---

⁹² <https://frapress.gr/2017/04/o-rollos-tou-mousiou-stin-sigchroni-kinonia/>

⁹³ <http://www.cycladesvoice.gr/?aid=7142>

⁹⁴ <https://www.facebook.com/polisilogoskeros?fref=nf&pnref=story>

⁹⁵ <http://popaganda.gr/pop-news/festival-den-tha-pragmatopiithi-fetos-sto-koufonisi/>

ΣΥΛΛΟΓΟΙ		
	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΟΥΦΟΝΗΣΙΩΝ "ΚΕΡΟΣ"	https://www.facebook.com/polisilogoskeros?f%ef=ts
ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ		
Γενικές πολιτιστικές δρασεις	Χορευτική Ομάδα	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=48586
	Θεατρική Ομάδα	http://schoolpress.sch.gr/lykouf/?p=33
	Αιτήματα για καθηγητή καλλιτεχνικών	Διεξάκηση Καθηγητής Καλλιτεχνικών
	Σεμινάρια	
	Στείρωση μικρών ζώων	http://www.diagnovet.gr/index.php/epikairaita/item/2194-edke-koufonisia
	Σεμινάρια Μαρμαροαγλυπτική	https://www.facebook.com/polisilogoskeros
	Λαογραφικό μουσείο - δεξαμενή	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=7142
	Συλλογή τροφίμων για φτωχούς	https://www.facebook.com/photo.php?fbid=641884626981497&et=pcb.641884626981497&type=3&theater
Ομάδα αγωγή γραμμή - μαθημα βιολι από Αθήνα από Ίδρυμα Νταρχος	http://www.ethnos.gr/themata/arthroto_elo_pelagos_g_onimopolei_t_mou_siki-64168782/	
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΜΕ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ		
Μάρτιος	ΚΑΡΝΑΒΑΛ	http://www.walent.gr/%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%BD%CE%B1%CE%B2%CE%AC%CE%B8%CE%BB-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%BF%CF%85%CF%86%CE%BF%CE%BD%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1/
Απρίλιος	Εθελοντική καθαριότητα στα Κουφονήσια	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=4784
Μαίος	Καθαρισμός στα Περιπατητικά Μονοπάτια	http://www.koufonisia.gr/?page_id=2970
	Ομάδα αγωγής	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=51481
	Αναβίωση του εθίμου "Καντάδες" στα Κουφονήσια	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=50587
	Ο εορτασμός του Αγίου Γεωργίου στα Κουφονήσια	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=50905
	Μοίρασμα στεφάνια - καλοσορίσμα της ανοιξής	http://www.koufonisia.gr/?page_id=2970
Ιουνίος	Γιορτή του Ψαρά	http://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/457050/koufonisi-navoy-penigyriki-atmosfaira-sti-giortitoypsara
	Καλλιτεχνικό Φεστιβάλ	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=64035
	Έκθεση Φωτογραφίας στα Κουφονήσια	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=41290
	Κρητικό γλέντι για όλους στα Κουφονήσια	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=5879
	Αναβίωση κλειδώνα - καψίμο στεφάνια	http://www.musicportal.gr/alpha/?lang=el&db=musicportal&fb=domena&lp=ha=titos_ekdilos&r=tradiional_musico_concerts&year=2012&month=4
Ιουλίος	Φεστιβάλ γεύση με παραδοση και πολιτισμο.	
	Μουσικό Φεστιβάλ Πορι	http://www.culturenow.gr/up-festival-2013-sto-anw-koufonisi/
	Μουσικό Φεστιβάλ Μιχαηλίδου «21st Cyclades Regatta 2015»	http://www.culturenow.gr/festival-kassikhs-moykhs-koufonisi-n-2016/ http://www.cycladesvoice.gr/?ai=53415
Αυγουστος	Εορτή Παναγίας	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=6367
	Έκθεση τεχνιμάτων στο Κουφονήσι	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=63676
Σεπτεμβριος	Εθελοντική Αιμοδοσία	https://www.facebook.com/photo.php?fbid=605356266310931&et=pcb.605356266310931&type=3&theater
Οκτωβριος	Γιατροί του κοσμου	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=44787
Δεκεμβριος	το Χριστουγενιιάτικο Χωριό στα Κουφονήσια	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=59103
Αρχαιολογικές Πολιτιστικές Δρασεις		
ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	Αρχαίοι τάφοι και άλλα περίεργα στο Κάτω Κουφονήσι	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=38404
	Άντρου Κόλιν Ρένφριου	http://www.cycladesvoice.gr/?ai=28053
	Δραση Βραβείωσης	prcto-nayfiko-ler-o-toy-kos-moy
	Πολιτιστικός χάρτης Ελλάδας	politistikos-harths-tis-elladas-online-me-enaklik?utm_source=divi.it&utm_medium=facebook
	Δημιουργία μικρού μουσείου στο κουφονησι	https://www.navospress.gr/arthro/politismos/idimioygeitai-arhaiologikomoyeio-sto-koufonisi/
	Δρασεις Αρχαιολογιας	https://www.cycladesvoice.gr/?ai=63676
Δρασεις Αρχαιολογιας	http://www.athina984.gr/2017/01/30/nea-evrimata-sin-ker-o-opo-tin-epochiton-pyramidon/	
Δρασεις Αρχαιολογιας	http://navos366.blogspot.gr/2016/12/blog-post_58.html	
ΑΠΕΙΛΕΣ ΣΕ SWOT ANALΥΣΗ		
Πολιτιστικές αντι-δρασεις	Παραίτηση μελών ΔΣ πολιτιστικού συλλογου	https://www.facebook.com/polisilogoskeros?f%ef=rf&pnr=story
	Ακυρωση Μουσικο Φεστιβαλ Πορι	http://popagenda.gr/pop-news/festival-den-the-prag-metopithi-fetos-s-to-koufonisi/

Συμπεράσματα

Η γεωστρατηγική θέση και σπουδαιότητα της Π.Ν.Α θα έπρεπε να ήταν ένας σημαντικός παράγοντας ευρύτερης στήριξης από την *Ευρωπαϊκή Κοινότητα* σαν το Νοτιοανατολικό σύνορο της Ε.Ε. και φυσικά από όλες τις Ελληνικές Κυβερνήσεις διαχρονικά πέρα από τους καθαρά αναπτυξιακούς λόγους.

Αντιθέτως διαπιστώθηκε ότι δεν στηρίχθηκε καθόλου «η νησιωτικότητα» και οι συγκεκριμένες «ιδιαιτερότητες» απαντώντας στο ερώτημα ότι τελικά, δεν ελήφθησαν καθόλου υπόψη τα σημαντικά ιστορικά γεγονότα από αβλεψίες του παρελθόντος. Στην διαμόρφωση της σημερινή *γεωπολιτικής* κατάστασης η κοινωνικοοικονομική παρουσία της Π.Ν.Α. όχι μόνο είναι χωρίς ξεκάθαρα αναπτυξιακά κίνητρα αλλά καταργείται και κάθε υπάρχουσα ευνοϊκή ρύθμιση ανάπτυξης της (π.χ. μειωμένος Φ.Π.Α- όχι ζώνες ανάπτυξης κ.λπ.) ενώ ο Τουρισμός εμφανίζεται η μόνη και αποκλειστική αναπτυξιακή διέξοδο. Τα ιστορικά αποτελέσματα του *σταφιδικού ζητήματος* στις αρχές του 19^{ου} αι. ιδιαίτερα στην Πελοπόννησο, φαίνεται δεν έχουν ληφθεί από κανέναν σοβαρά υπ. όψη.

Το εγκεκριμένο αναπτυξιακό της όραμα της Π.Ν.Α προβλέπει επανειλημμένα τα συγκεκριμένα σημεία, αλλά μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει πιστή εφαρμογή από την Π.Ν.Α., αφού οι περισσότερες του προτάσεις, δεν έχουν καν ξεκινήσει να γίνονται πράξεις (*Μητροπολιτικοί Δήμοι, Πόλοι Ανάπτυξης, ζώνες ανάπτυξης* κ.λπ.) έτσι ώστε τα «οποία περιστασιακά σπαράγματα δουλειάς» να μην έχουν απτά αποτελέσματα στο αίσθημα ασφάλειας και ανάπτυξης των πολιτών της Π.Ν.Α.

Στην παρούσα εργασία λαμβάνοντας υπόψη την δύσκολη γεωπολιτική και οικονομική περίοδο που διανύει η χώρα μας, πιστεύουμε ότι εμφανίστηκαν κάποιες βελτιωτικές προτάσεις όσο το δυνατόν μετριοπαθείς αλλά και άμεσα εφαρμόσιμες ιδιαίτερα για τις πρωτεύουσες των νησιών Ρόδου και Σύρου. Για την ευρύτερη λειτουργική δομή της Π.Ν.Α., οι προτάσεις είναι ποιο μακροπρόθεσμες αλλά είναι επιτακτική ανάγκη η Π.Ν.Α να αναβαθμιστεί ώστε να σηματοδοτηθεί ως μια κρίσιμη *Ευρωπαϊκή Περιφέρεια* και διάμεσου αυτής η Ερμούπολη να ξανασυναντηθεί με κάποια από τα ιστορικά της επιτεύγματα (Ναυπηγική- Πολιτισμός- βιοτεχνία κ.λπ.) και η Ρόδος σαν ένας νέος ευρωπαϊκός Μητροπολιτικός δήμος «*ιστορικός φωτοβόλος της περιοχής*» όχι μόνο για την Π.Ν.Α. - αλλά και λόγω της γεωστρατηγική της θέσης - για τον Ευρωπαϊκό κόσμο ευρύτερα.-

Αντιστοίχα και *Νέος Δήμος Νάξου και μικρών Κυκλάδων* δεν εκπλήρωσε τον σκοπό που νομοθετήθηκε με το πρόγραμμα *Καλλικράτης*.

Ως εκ τούτου προτείνεται α) η αποδέσμευση των τεσσάρων μικρών νησιών της άγονης γραμμής από τον δήμο Νάξου και δημιουργία ενός νέου μητροπολιτικού δήμου που θα συμπεριλαμβάνει τα τέσσερα (4) αυτά νησιά με έδρα αρχικά τον Δήμο Κουφονησίου που θα ασκεί πλέον των αρμοδιοτήτων του άρθρου 204/ ν. 3852/10 και αρμοδιότητες μητροπολιτικού χαρακτήρα, στο πλαίσιο ανάλυσης SWOT (*Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats*) επιχειρησιακού

στρατηγικού προγράμματος και προϋπολογισμού που θα καταρτίζονται από το κεντρικό Δημ. Συμβούλιο του.

β) άμεση δημιουργία *Αρχαιολογικού Κυκλαδικού Μουσείου*, πρόταση με σημαντικούς υποστηρικτές όπως ο αρχαιολόγος c. Renfrew που συμφωνεί απόλυτα στην πρόταση μου, όταν με σεβασμό του την γνωστοποίησα πριν δυο χρόνια, και γ) εφαρμογή της «*δια βίου μάθησης*» με σεμινάρια μαρμαρογλυπτικής, αγγειοπλαστικής, παραδοσιακής κατασκευής - συντήρηση ξύλινων βαρκών, με μαθήματα ζωγραφικής, παραδοσιακή χειροτεχνία – αργαλειό ώστε να αναβαθμίσουν εντυπωσιακά οι *Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες του Νησιού*.

*Λίγες ώρες πριν την αποστολή της παρούσας Διπλωματικής δημοσιεύθηκε πρωτοσέλιδο της 18 Οκ 2017 στο τοπικό Τύπο της Νάξου με τίτλο «*Κουφονήσια: Ένα όνειρο (αρχαιολογικό Μουσείο) γίνεται πραγματικότητα*»

Naxos Press, 2017. [Κουφονήσια: *Ένα όνειρο (αρχαιολογικό Μουσείο) γίνεται πραγματικότητα*]. Διαθέσιμο στο: <https://www.naxospress.gr/arthro/politismos/koufonisia-ena-oneiro-arhaiologiko-moyseio-ginetai-pragmatikotita>
[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18 Οκτωβρίου 2017]

Βιβλιογραφία

- Αυδικός, Ε., 2014. *Οι Πολιτιστικές Και Δημιουργικές Βιομηχανίες Στην Ελλάδα*. Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Γεωργόπουλος, Ν., 2013. *Στρατηγικό Μάνατζμεντ*. Γ΄ Έκδοση. Αθήνα: Γ. Μπένου.
- Γιαννόπουλος, Γ., 2006. *Δωδεκάνησος, η γένεση ενός ονόματος και η αντιμετώπισή του από τους Ιταλούς*. Αθήνα: Έωα και Έσπέρια.

Δικτυογραφία

- Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, 2017. *Νησιά του Αιγαίου (Χώρος ευθύνης Γ.Γ. Αιγαίου & Ν.Π.) Καστελόριζο*. [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypai.gr/site/home/Basic+Menu/The+islands+of+ Aegean/Southern+ Aegean/NOMOS+DODEKANISOY/KASTELLORIZO.csp> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου, 2017. *ΠΕΠ Νότιου Αιγαίου 2014-2020*. [PDF] Διαθέσιμο στο: http://pepna.gr/sites/default/files/news/%CE%A0%CE%95%CE%A0_SFC.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2017. *Στατιστικά*. [σε απευθείας σύνδεση] Διαθέσιμο στο: <http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%A3%CE%A4%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Ευαγγελινίδου, Μ., 2004. *Η Οργάνωση του Κράτους, Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση και η Πολυβάθμια Αυτοδιοίκηση στην Τουρκία*. [PDF] Διαθέσιμο στο: www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/15/3/694.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, 2017. *Οικονομία-Σταφιδικό ζήτημα*. [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <http://www.ime.gr/chronos/13/gr/economy/facts/02.html> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, 2016. *Τριετή Στρατηγική Μεταρρυθμίσεων στη Δημόσια Διοίκηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση 2016-2018*. [PDF] Διαθέσιμο στο: http://www.ita.org.gr/el/images/meletes_ita/ITA_trietis_stratigiki.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Καλλικράτης - Πρόγραμμα Καλλικράτης, 2017. *Δήμος Μεγίστης (Καστελόριζο) Πε Ρόδου*. [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <http://www.kallikratis.eu/dimos-megistis-kastelorizo-pe-rodoy>. [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Κόνσολας, Ν., 2012. *Συνοπτική Παρουσίαση Του Στρατηγικού Σχεδίου Της Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου*. [PDF] Διαθέσιμο στο: www.nad.gr/ckfinder/userfiles/files/TEYXOS%20X-ANAΘEΩPHMENO.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Μάξης, Ι., 2017. *Μάξης στον realfm: Δεν αποκλείω απόβαση των Τούρκων στο Καστελόριζο*, μιλώντας στον Realfm 97,8 και την εκπομπή του Νίκου Στραβελάκη. 28/2/2017 2:23:00 μμ | Κοινωνία. Διαθέσιμο στο : <http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=582931&catID=3> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Μπουρίκος, Δ., 2017. *Πόσες Περιφέρειες έχει η Ελλάδα;* [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο:

<http://www.insider.gr/apopseis/vlogs/39738/poses-perifereies-ehei-i-ellada>

[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].

- Μυστακίδου, Λ., 2012. *Η Τουρκία στον Δρόμο της Ομοσπονδίας; Πολλά Τοπικά Κοινοβούλια*. [e- εφημερίδα] Διαθέσιμο στο:
<http://www.elzoni.gr/html/ent/194/ent.28194.asp>
[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. ΔΗΜΗΤΡΑ, 2017. *Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου*. [σε απευθείας σύνδεση] Διαθέσιμο στο: http://www.ogeeka-dimitra.org.gr/enimerosi/pep_naigaiio/pep_naigaiio_katastasi.htm
[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Ομάδα Αιγαίου, 2017. *Η Αρχή*. [σε απευθείας σύνδεση] Διαθέσιμο στο: <https://omadaaigaiou.gr/%CE%B7-%CE%BF%CE%BC%CE%AC%CE%B4%CE%B1/%CE%B7-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%AE.html>
[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2016. *Θερινά Σχολεία*. [σε απευθείας σύνδεση] Διαθέσιμο στο: <https://www.aegean.gr/aegean2/summerschools.html>
[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Παπαδασκαλόπουλος, Αθ. 2015. *Βιώσιμη Ανάπτυξη Και Μητροπολιτικές Περιφέρειες. Η Περίπτωση Της Μείζονος Αθήνας - Αττικής*. [PDF] Διαθέσιμο στο: <http://eclass.uoa.gr/modules/document/?course=GEOL363>
[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Παπαδασκαλόπουλος, Αθ. 2016. *Νησιώτικη Πολιτική- Τοπική Αυτοδιοίκηση και Νησιωτικότητα*. [PDF] Διαθέσιμο στο: <http://eclass.uoa.gr/modules/document/?course=GEOL363>
[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Παπαδασκαλόπουλος, Αθ. 2017. *Τοπική και περιφερειακή Ανάπτυξη – Περιφερειακός Προγραμματισμός*. [PDF] Διαθέσιμο στο: <http://eclass.uoa.gr/modules/document/?course=GEOL363>
[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2015. *Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου - Τελική Έκθεση*. [PDF] Διαθέσιμο στο: https://www.espa.gr/elibrary/RIS3_%20Νότιο_Αιγαίο_%2020150520.pdf
[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2013. *Πολυετές Περιφερειακό Πρόγραμμα για τη Διαχείριση της Θάλασσας και την Ανάπτυξη της Αλιείας*. [PDF] Διαθέσιμο στο:
<http://www.pnai.gov.gr/ckfinder/userfiles/files/%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CF%86%20%CE%A0%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%20%CE%98%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B1%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%91%CE%BB%CE%B9%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82%20%CE%9D%20%CE%91%CE%B9%CE%B3%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf>. [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (χ.χ.), *Επιχειρησιακό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020*. Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης Απρίλιος 2017.
<https://ecoanemos.files.wordpress.com/2010/01/naxos.pdf>
- Πετράκης, Ν. 2014. *Τα Πλοία Στις Κυκλάδες Την Δεκαετία Του 60*. Στο logotypos.gr [e-εφημερίδα] Διαθέσιμο στο: <http://www.logotypos.gr/node/20805>

- [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- Σπυλιάνης, Γ., χ.χ.. *Αναπτυξιακές πολιτικές και απασχόληση στον Ελληνικό νησιωτικό χώρο*. [PDF] Διαθέσιμο στο: www.aegean.gr/lid/internet/elliniki_ekdosi/TEL_DIMOSI/dipe.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
  - Τα Μπλοκια.gr, 2017. *Τα πλήρη κείμενα της Επιτροπής του ΥΠΕΣ για την αναθεώρηση του «Καλλικράτη»* [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <http://www.mplokia.gr/?p=13747> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
  - Το βήμα, 2016. *Προεκλογικού χαρακτήρα ομιλία Τσίπρα στη Νίσυρο: «Δεν θα ρωτήσουμε κανέναν για να δώσουμε σε όσους έχουν ανάγκη»* ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 12/12/2016 [εφημερίδα] Διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=851055> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
  - Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στην Ελλάδα. 2017. *Προγραμματική Περίοδος 2014-2020*. [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <http://www.esfhellas.gr/el/Pages/staticNewProgrammingPeriod.aspx> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
  - Υπουργείο Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2017 *Τι είναι ΕΣΠΑ;* [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticWhatIsESPA.aspx> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
  - Υπουργείο Εσωτερικών, 2017. *Αποκεντρωμένη Διοίκηση και αυτοδιοίκηση - Νομού Δωδεκανήσου* [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypes.gr/el/Regions/Aytodioikhsh/StatesMunicipalities/dodekanisou/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
  - Υπουργείο Εσωτερικών, 2017. *Αποκεντρωμένη Διοίκηση και αυτοδιοίκηση – Νομού Κυκλάδων* [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <http://www.ypes.gr/el/Regions/Aytodioikhsh/StatesMunicipalities/kikladon/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
  - Υπουργείο Εσωτερικών, 2010. *ΝΟΜΟΣ ΥΠ'ΑΡΙΘ. 3852- Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης*. [PDF] Διαθέσιμο στο: www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e.../nomos_kallikrati_9_6_2010.pdf [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
  - Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, ΕΣΠΑ 2014-2020. Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης Απρίλιος 2017. <https://www.espa.gr/el/pages/staticESPA2014-2020.aspx>
  - Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας Και Κλιματικής Αλλαγής, 2014. *Αξιολόγηση, Αναθεώρηση Και Εξειδίκευση Του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού Και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου*. [PDF] Διαθέσιμο στο: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=2dFm76Bj7QI%3D&tabid=232&language=eI-GR> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
  - Υπουργείο Υγείας, Διοίκηση 2ης Υγειονομικής Περιφέρειας Πειραιώς & Νήσων Αιγαίου, 2017. *Εκθεση Πεπραγμένων 2016*. [PDF] Διαθέσιμο στο: <http://www.2dype.gr/statistika> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
  - Φίνας, Κ., 2012. *Η Ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου και τα συμφέροντα των Συμμάχων Μεγάλων Δυνάμεων*. Η ΡΟΔΙΑΚΗ Διαθέσιμο στο: <http://www.rodiake.gr/article/166481/h->

[enswmatwsh-ths-dwdekanhsoy-kai-ta-symferonta-twn-symmaxwn-megalwn-dynamewn#ixzz4ag4I9Nwp](https://www.enswmatwsh-ths-dwdekanhsoy-kai-ta-symferonta-twn-symmaxwn-megalwn-dynamewn#ixzz4ag4I9Nwp)

[Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].

- *cyclades24.gr*, 2017. *Εγκρίθηκαν οι προγραμματικές συμβάσεις για τα υδατοδρόμια* [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <https://cyclades24.gr/2017/02/egkrithikan-programmatikes-symvaseis-ydatodromia/> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- *MilosVoice.gr*, 2016. *Ν.Συρμαλένιος: Ενιαία Περιφέρεια όλο το Αιγαίο*. [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <http://milosvoice.gr/?p=19978> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].
- *Naxos Press*, 2016. *Είναι επίσημο: Η Περιφέρεια ζητάει δύο έδρες σε Σύρο και Ρόδο*. [σε απευθείας σύνδεση]. Διαθέσιμο στο: <http://www.naxospress.gr/arthro/politiki/einai-episimo-i-perifereia-zitaei-dyo-edres-se-syro-kai-rodo> [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 7 Μαρτίου 2017].